

”Miltä susta tuntuis, jos...?”

3—5-vuotiaiden lasten vanhempien käsitykset ja varhaiskasvatuksen opettajan
näkemykset tunnekasvatuksesta päiväkodissa

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus

syksy, 2019

Anniina Kekomäki & Lotta Lummaa

Sosionomikoulutus
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijät	Anniina Kekomäki & Lotta Lummaa	Vuosi 2019
Työn nimi	”Miltä susta tuntuis, jos...?” 3—5-vuotiaiden lasten vanhempien käsitykset ja varhaiskasvatuksen opettajan näkemykset tunnekasvatuksesta päiväkodissa	
Työn ohjaaja	Mari Korhonen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa päiväkodille tietoa vanhempien käsityksistä tunnekasvatuksesta ja verrata niitä varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiin. Tavoitteena oli myös tuoda päiväkodissa toteutettava tunnekasvatus vanhempien tietoisuuteen ja selvittää sen kehittämiskohteita. Opinnäytetyön idea lähti kouluprojektista sekä toisen opinnäytetyön jatkokehittämisideasta. Tämän opinnäytetyön yhteistyötahona toimi päiväkotiki Kanta-Hämeessä.

Tietoperustassa tarkasteltiin varhaiskasvatusta, tunnetaitoja sekä tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa. Lisäksi käsiteltiin kehollisuutta, sosioemotionaalista kehitystä ja vanhemmuuden malleja suhteessa tunnekasvatukseen. Kyseessä oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastatteluna ja learning cafe -menetelmällä. Haastateltuna oli yhteistyöpäiväkodin 3—5-vuotiden ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Learning cafe toteutettiin vanhempainillassa, johon osallistui kymmenen vanhempaa. Aineisto analysoitiin teemoitellen.

Tutkimustulokset osoittivat, että päiväkodissa tunnekasvatusta toteutetaan arjessa yksilöllisesti ja ryhmässä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vanhemmat ovat tietoisia päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta ja vanhempien sekä varhaiskasvattajan näkemykset tunnekasvatuksesta kohtaavat.

Avainsanat tunnekasvatus, tunnetaidot, varhaiskasvatus, vanhemmuus

Sivut 56 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Social Services
Hämeenlinna University Centre

Author	Anniina Kekomäki & Lotta Lummaa	Year 2019
Subject	“How would you feel if...?” 3 - 5-year-old children’s parents’ perceptions and early childhood education teachers’ views about social emotional learning in a day care center	
Supervisor	Mari Korhonen	

ABSTRACT

The goal of the thesis was to provide a day care centre with information on how the parents perceive social-emotional learning in the day care center and compare views with those of the early childhood education teachers. In addition, the goal was to increase the parents’ awareness of social-emotional development and find potential development targets. This thesis was produced in collaboration with a day care center in Kanta-Häme.

The theoretical background consists of early childhood education and the social- emotional development and emotional skills of children aged 3-5 years. The theoretical background also deals with body awareness and different models of parenting with respect to social emotional learning. The thesis was qualitative. The research methods were focused interview and learning café. The interview was carried out with the early childhood education teacher and the learning café was organized during a parents’ evening. The data were analyzed by coding and thematizing.

The results show that social-emotional learning takes place in the everyday life of the day care center, both individually and in groups. The conclusion was that the parents know how social emotional learning is implemented in the day care centre and their perceptions coincide with those of the teachers. As a potential development target, the parents suggested increasing awareness and knowledge of social emotional learning.

Keywords early childhood education, social- emotional development, parenthood, emotional skills

Pages 56 pages including appendices 4 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT	3
3	TUNTEIDEN TEORIA	4
3.1	Tunteet	5
3.2	Mentalisaatiokyky tunteiden säatelemisessä	7
3.3	3—5-vuotiaiden lasten tunnekehitys	8
3.4	Tunnetaidot ja tunnekasvatus.....	9
3.5	Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	10
3.6	Tunne ja keho.....	12
4	SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS JA VANHEMMUUDEN MALLIT	13
4.1	Sosioemotionaaliset taidot	13
4.2	Vanhemmuuden mallit ja kasvatustyyli.....	14
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	17
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
6.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	19
6.2	Laadullinen tutkimus	20
6.3	Teemahaastattelu ja sen toteutus	21
6.4	Learning cafe eli oppimiskahvila vanhemmille	23
6.5	Aineiston analyysi.....	25
7	TUTKIMUSTULOKSET	26
7.1	Varhaiskasvattajan haastattelun tulokset.....	27
7.1.1	Tunnekasvatus päiväkodissa	27
7.1.2	Lasten yhdenvertaisuus tunnekasvatuksessa	27
7.1.3	Kasvattajien herkkyyys lasten sosioemotionaalisissa haasteissa.....	28
7.1.4	Tieto ja ohjaus päiväkodista kotiin	29
7.1.5	Tunnetaitojen opettelu päiväkodissa	30
7.1.6	Kotiolojen merkitys tunnekasvatuksessa	30
7.2	Vanhempainillan learning cafen tulokset	31
7.2.1	Päiväkodin tunnekasvatus	31
7.2.2	Lapsen tarpeiden huomioiminen tunnetaitojen opettelussa	31
7.2.3	Kasvattajien merkitys tunnekasvatuksessa	32
7.2.4	Opetut tunnetaidot	32
7.2.5	Kotiolojen merkitys tunnekasvatuksessa	33
7.3	Varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien vastauksien kohtaaminen.....	33
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
9	POHDINTA.....	39

Liitteet

Liite 1	Kutsu vanhempainiltaan
Liite 2	Palautelomake vanhemmille
Liite 3	Suostumuslomake
Liite 4	Aineistonkeruussa käytetyt tukikysymykset

1 JOHDANTO

Uudessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin kuuluu lasten auttaminen tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Kun lasten kanssa opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita, heidän tunnetaitonsa vahvistuvat. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan sekä omaa että toisten kehoja. (Opetushallitus, 2018, 26.) Vanhempien ja varhaiskasvattajien tulee toimia juuri näinä arjen auttajina tunnetaitojen opettelussa. Lapsi mallintaa jatkuvasti omaa toimintaansa suhteessa häntä ympäröiviin aikuisiin, jolloin aikuisella on suuri rooli lapsen tunnetaitojen opettelussa. Tästä syystä vanhempien näkökulman esille nostaminen ja heidän herättelynsä oman lapsensa tunnekasvatuksen tärkeyteen on ajankohtaista jo lapsen ensimmäisinä ikävuosina.

Kiinnostus tunnekasvatukseen aiheena on lähtöisin kouluprojektistamme, jossa käsiteltiin sosiaalisemotionaalisia haasteita. Vanhempien näkökulman tuominen opinnäytetyöhön on muodostunut aiemmin tehdyn opinnäytetyön kehittämisideasta. Mielestämme tunnekasvatusta pitäisi olla enemmän ja sen merkitystä tulisi korostaa entisestään. Näistä lähtökohdista haluamme opinnäytetyöllämme edistää osaltamme tunnekasvatusta tärkeänä pedagogisena osa-alueena varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tutkimustietoa vanhempien käsityksistä päiväkodissa toteutuvasta tunnekasvatuksesta. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda tunnekasvatuksen tärkeys vanhempien tietoisuuteen ja antaa päiväkodille tietoa siitä, mitä tunnekasvatuksen osa-alueita toiminnassa voisi kehittää. Tutkimustehtävänä on selvittää 3–5-vuotiaiden lasten vanhempien käsityksiä päiväkodissa toteutuvasta tunnekasvatuksesta. Toinen tehtävä opinnäytetyössämme on verrata vanhempien käsityksiä ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiin. Keskeisenä aiheena opinnäytetyössä on tunnekasvatuksen toteutuminen yhteistyöpäiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Näkökulmat opinnäytetyön teemoihin muodostuivat yhteistyöpäiväkodin toiveesta. Opinnäytetyön tilaajana toimii päiväkotiki Kanta-Hämeessä.

Tutkimustehtävän kannalta olemme rajanneet itse tutkimuskysymykset koskemaan erilaisia näkökulmia tunnekasvatuksesta ja sen toteutumisesta käytännössä. Päättämiskysymyksinä opinnäytetyössä käytämme seuraavia kysymyksiä:

- Millä tavoin päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta?
- Mitä käsityksiä vanhemmilla on lasten tunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodissa?

- Miten vanhempien käsitykset ja varhaiskasvatuksen opettajan näkemykset päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta kohtaavat?

Työn tietoperusta koostuu tunteiden teoriasta, kehollisuudesta, sosio-emotionaalisesta kehityksestä sekä vanhempien antamasta mallista tunteitaisten opetteluun. Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen ja aineistonkeruu jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa on varhaiskasvatuksen opettajan teemahaastattelu. Opinnäytetyön aineistonkeruun toinen osa on toteutettu toiminnallisena learning cafe -menetelmänä vanhempainillassa. Vanhempainilta on tuottanut vanhemmilta saatua aineistoa, jota käytetään vertailussa varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiin. Tämän jälkeen opinnäytetyössä perehdytään tuloksiin ja niiden perusteella syntyviin johtopäätöksiin. Lopuksi pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja aiheen merkitystä sosiaalisen, taloudellisen sekä kulttuurillisen kestävä kehityksen näkökulmasta. Lisäksi loppuun on koottu muutama jatkokehittämisisidea, jotka nousivat tämän tutkimuksen aikana.

2 VARHAISKASVATUS JA SITÄ OHJAAVAT ASIAKIRJAT

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 2). Ennen tunnetaitojen ja tunnekasvatuksen teoriaa tulee sisäistää, millaisiin säädöksiin varhaiskasvatus perustuu. Ohjaavina asiakirjoina varhaiskasvatuksessa tässä opinnäytetyössä käytetään Varhaiskasvatuslakia, YK:n lapsen oikeuksien sopimusta sekä Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä varhaiskasvatuksen tietovarantoon. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus. Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 1)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Sopimuksessa luetellaan kaikki lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja se asettaa valtioille ensisijaisen vastuun toteuttaa ne. Sopimuksessa on neljä yleistä periaatetta, jotka ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen. Lapsen oikeus terveydenhuoltoon tai koulutukseen ei ole mielipidekysymys, vaan lapsen oikeudet on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Lapsen oikeuksien sopimus ei ole sama asia kuin Lapsen oikeuksien julistus. Julistus ei sitonut valtioita oikeudellisesti, mutta sopimus sitoo. (Unicef, n.d.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Sen mukaan laaditaan paikalliset sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatusta toteutetaan. Varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja sen tavoitteisiin, ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Myös esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä. Lisäksi perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelma on kolmitasoinen kokonaisuus. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä paikallisista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus, 2018, 7)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, yhteistyöstä

varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen huoltajan kesken, monialaisesta yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on oikeudellisesti velvoittava määräys varhaiskasvatuksen järjestäjille. (Opetushallitus, 2018, s. 8)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa (myöhemmin lapsen vasu) sovi-
taan, miten kunkin lapsen yksilöllistä kehitystä, oppimista ja hyvinvointia
edistetään suunnitelmallisesti sekä tavoitteellisesti varhaiskasvatuksessa.
Lapsen vasu on pedagoginen suunnitelma ja se kuuluu osaksi varhaiskas-
vatuksen pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Lapsen vasu laaditaan
jokaiselle päiväkodissa olevalle lapselle yhdessä lapsen ja huoltajien
kanssa. Suositeltavaa olisi, että huoltaja voisi valmistautua keskusteluun
etukäteen. Lapsen mielipiteet ja toiveet tulee selvittää ja huomioida suun-
nitelmassa, koska tavoitteena on lapsen osallistuminen ja kuulluksi tulemi-
nen suunnitelman kaikissa vaiheissa. Lapsen vasussa yhdistyvät lapsen,
huoltajan ja varhaiskasvatushenkilökunnan havainnot sekä näkemykset.
Lapsen vasuun kirjataan tavoitteet, jotka kuvaavat sitä, miten pedagogi-
sella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista sekä
toimimista ryhmässä. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa otetaan huo-
mioon lasten vasuista nousevat tavoitteet. (Opetushallitus, 2019) Myö-
hemmin tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä vasu-keskustelu. Tällä
tarkoitetaan keskustelua, joka käydään lapsen varhaiskasvatussuunnitel-
man ympärillä.

3 TUNTEIDEN TEORIA

Tämä luku sisältää tietoperustan siitä, mitä tunteilla tarkoitetaan sekä mi-
ten tunteet jaetaan synnynnäisiin perustunteisiin ja sosiaalisesti opittuihin
tunteisiin. Luku sisältää myös käsitteiden tunnetaidot, temperamentti ja
tunnesäätely määrittelyn. Mentalisaatiokyvyn merkitys tunnetaitoja poh-
tiessa tulee myös lyhyesti esille. Luku sisältää niin ikään tietoperustan siitä,
missä ikävaiheissa lapsi oppii tuntemaan, tiedostamaan ja nimeämään
opittuja sosiaalisia tunteita. Pääpaino luvussa on tutkimuskohteena olleen
päiväkotiryhmän ikäisten lasten eli 3—5-vuotiaiden lasten tunnekehitys.
Viimeisenä merkittävänä aiheena käsitellään sitä, kuinka varhaiskasvatuk-
sessa tuetaan tunteiden kehitystä sekä, kuinka kehollisuus liitetään osaksi
tunnetaitoja ja -kasvatusta. Nämä teoriat valikoituivat niiksi osa-alueiksi,
joita käsittelemme yhteistyöpäiväkotiryhmän vanhempainillassa. Halu-
simme luoda mahdollisimman laajan kuvan vanhemmille siitä, mitä kaik-
kea kuuluu tunteisiin sekä erityisesti huomioida lasten iän mukaisen tun-
nekehityksen.

Tunteiden tärkein tehtävä on ohjata meitä toimimaan erilaisissa tilanteissa
parhaalla mahdollisella tavalla. Ihmisen tulee osata pohtia, että tunteilla
on meille syvälinen merkitys. Jos ihmisellä ei ole ymmärrystä tunteista,
saattaa reagointi tapahtua tiedostamatta. Aina äkilliseen tunnekuuhuun ei

ehdi ymmärtävä puolemme mukaan. Tunteiden kanssa tulisikin aina hetki hengitellä, ennen kuin päästää tunnekuohun ulos toimintana. (Tunne ja taida, 2019a&b.)

3.1 Tunteet

Tunteella tarkoitetaan sitä, että ihmisen mielessä ja kehossa tuntuu joltakin (Mielenterveystalo, n.d.). Pelkistetyksi tunne käsitteenä voi tarkoittaa nimettävissä ja tunnistettavissa olevaa kokemusta (Turunen, 2004, s. 160). Tunteet aktivoivat meidät tekemään asioita ja toimimaan erilaisissa tilanteissa. Tunteet ovat aina yksilöllisiä (Mielenterveystalo, n.d.). Tunteiden tärkein tehtävä sekä lajikehityksen vanhin tehtävä on laittaa arkiset askareemme tärkeysjärjestykseen. Tunteet saavat meidät hakeutumaan hyvinvointimme kannalta tärkeiden asioiden pariin, esimerkiksi rentouttaviin paikkoihin tai mieluisiin työtehtäviin. Tunteet myös varjelevat meitä. Esimerkiksi juuri pelko saa meidät ottamaan etäisyyttä ja välttelemään asioita, jotka olisivat hyvinvoinnillemme vahingollisia. Pelko ohjaa muun muassa ihmisiä huomaamaan nopeasti ja tiedostamattomasti ympäristömme vaarat. Tunteet muuttavat myös toimintavalmiuttamme sekä valmistavat meidät niin pakenemaan, puolustamaan, antamaan periksi kuin myös luopumaan jostakin. Tunteet ovat tärkeitä myös moraalisisissa päätöksenteoissa ja moraalisten ongelmien ratkaisemisessa. (Kokkonen, 2017, ss. 11–13)

Tieteellisessä kirjallisuudessa käsite tunne liitetään myös käsitteisiin emootio ja affekti. Emootiolla tarkoitetaan latinan kielestä peräisin olevaa teonsanaa *emoverea*, joka suomennettuna tarkoittaa liikuttamista tai liikkeelle laittamista. Suomenkielinen vastine emootiolle voikin olla mielenliikutus. Yksimieleistä käsitystä ei ole kuitenkaan syntynyt siitä, kuinka tunne-elämän käsitteistö tulisi erottaa toisistaan tai määritellä. Nykyiset tunneteoriat kuitenkin haluavat erottaa emootion ja tunteen käsityksen toisistaan. Affektia taas puolestaan halutaan pitää niiden molempien yhteisenä yläkäsitteenä. (Kokkonen, 2017, s. 15) Affekteilla yleisesti viitataan yksittäistä tunnetta laajempaan ja epämääräisempään tuntemukseen, jota ei välttämättä pysty sanallisesti ilmaisemaan ja se voi sisältää voimakkaan kehollisen ulottuvuuden (Eerola & Pirskanen, 2018, s. 13). Kokkonen (2017, s. 15) mukaan emootioiden ajatellaan olevan biologisesti määräytyviä, automaattisia ja joko kokonaan tai lähes tiedostamattomia tunnereaktioita; käsitettä tunne puolestaan pidetään tunnekokemuksen tietoiseksi miellettyinä vaiheena, johon vaikuttavat esimerkiksi muistikuvat, kasvatus, mielikuvat ja kulttuuri. Eerola ja Pirskanen (2018, s. 13) puolestaan kuvaavat emootiota ja tunnetta seuraavasti: kaikki emootiot ovat tunteita muun muassa suru, ilo, rakkaus ja viha, mutta kaikki tunteet eivät ole emootioita. Esimerkiksi juuri hermostuneisuus ennen jännittävää tilannetta on tunne, mutta se ei ole kuitenkaan emootio.

Tunteita voidaan tarkastella erilaisten tasojen avulla. Tunnekokemuksen voidaan ajatella samana hetkenä koostuvan monista eri tasoista, joita ovat

muun muassa subjektiivinen tunnekokemus, fysiologiset tuntemukset, toimintavalmiudet, mielikuvat ja neurokemialliset valmiudet. Subjektiivisena tunnekokemuksena pidetään perustunteiden kokemista, esimerkiksi iloa. Fysiologiset tuntemukset puolestaan ovat kehollisia tuntemuksia esimerkiksi kylmä, kihelmöinti tai puristuminen. Toimintavalmiudella taas tarkoitetaan sitä, että tunne valmistaa kehomme toimimaan esimerkiksi pelko pakenemaan ja kiukku puolustamaan. Tunteita voidaan kuitenkin tarkastella myös niiden tuomina mielikuvina. Joillekin ihmisille esimerkiksi surun ajatteleminen saattaa jo aiheuttaa tuntemuksia, vaikkapa puristusta rinnassa. Tunteet aiheuttavat jokaisessa ihmisessä myös neurokemiallisia vastaavuuksia. Neurokemiallisina vastaavuuksina voidaan pitää sitä, että tunne saa meidät riemun valtaan tai tuntemaan kuormittavuutta. (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 77)

Tunteet voidaan jakaa perustunteisiin eli primaaritunteisiin ja opittuihin tunteisiin eli sekundaaritunteisiin. Perustunteisto kuuluu synnynnäisesti ihmisolemukseen, mikä tarkoittaa sitä, että ympäri maapallon kulttuurista riippumatta tunteet syntyvät laukaisevan tapauksen seurauksena samalaisina kaikilla ihmisillä. (Turunen, 2004, s. 160; Sadeniemi, Häkkinen, Koivisto, Ryhänen & Tsokkinen, 2019, s. 136) Primaarit tunteet ovat niin biologisia ja neurologisia kuin myös evoluution kautta vahvistuneita ”universaaleja” perustunteita (Eerola & Pirskanen, 2018, s. 10). Perustunteita ovat muun muassa ilo, suru, viha, onnellisuus, inho, pelko ja hämmästyminen. Nämä tunteet ovat meille kaikille yhteisiä sekä ilmaisemme kaikki niitä samalla tavalla. (Mielenterveystalo, n.d.; Eerola & Pirskanen, 2018, s. 10)

Sadeniemen ym. (2019, s. 136) mukaan ihmisen kokemat tunteet voivat olla kuitenkin myös opittuja reaktioita primaaritunteisiin, jolloin niitä kutsutaan sekundaaritunteiksi. Ne ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti opittuja tunteita. Sekundaarisina tunteina pidetään esimerkiksi häpeää, syyllisyyttä ja rakkautta. Perustunteita voidaan kuitenkin myös ilmaista sekundaaritunteiden kaltaisesti, koska sosiaaliset ja kulttuurilliset vaikutukset voivat vaikuttaa tunteiden ilmaisemiseen. Esimerkiksi surun näyttäminen itkuna riippuu vahvasti tilanteesta sekä siitä, kenen seurassa ja missä sitä voidaan näyttää. Itkemisen sallimiseen vaikuttaa myös kulttuurillinen oletus esimerkiksi iästä, sukupuolesta sekä luokasta. Yhteiskunnalla ja kulttuurilla, jossa elämme, onkin suuri vaikutus siihen, mitä saamme tuntea, miten kyseistä tunnetta tunnetaan ja kuinka sopivaa on tuntea kyseistä tunnetta (Eerola & Pirskanen, 2018, ss. 10–11)

Temperamentilla tarkoitetaan henkilön tavallisia käyttäytymispiirteitä, jotka erottavat henkilön toisista. Se sisältää lähes pysyviä, synnynnäisiä ominaisuuksia sekä valmiuksia ihmisen persoonallisuuden kehittymiselle. (Nyyti, 2016) Temperamenttia voidaan pitää biologisena tapana reagoida ulkoisiin ärsykkeisiin sekä henkilön omiin tunnetiloihin ja aistimuksiin. Se kertoo henkilön tavanomaisista reagoimistyyleistä. Temperamentti siis kertoo sen, että jollekin miellyttävä ja helppo tilanne voi olla toiselle hyvinkin ahdistava. Arkikielessä monesti temperamentti liitetään

”värikkääseen persoonaan”, kuitenkin tulee muistaa, että esimerkiksi ujous ja rauhallisuus ovat myös temperamentti- tai persoonallisuuspiirteitä. Jotkin temperamentti- tai persoonallisuuspiirteet voivat kuitenkin olla sellaisia, että ne ilmenevät kaikilla ihmisillä. Tällaisia ovat muun muassa aktiivisuus, rytmisyys eli ennustettavuus, sensitiivisyys, intensiivisyys eli emootioiden ilmaisuvoimakkuus, häirittevyys, sinnikkyys tai peräänantamattomuus, sopeutuvuus tai joustavuus, lähestymis- tai vetäytymistäipumus sekä mieliala. (Kanninen & Sigfrids, 2012, ss. 35–36)

3.2 Mentalisaatiokyky tunteiden säätelmissä

Mentalisaatiokyvyllä on suora vaikutus tunnetilojen säätelyyn. Sillä tarkoitetaan yksilön kykyä pohtia omia sekä toisten ihmisten näkökulmia ja kokemuksia (Pujola, Salo & Pyykkönen, 2015). Mentalisaatiota on kyky pohtia tiedostettuja ja tiedostamattomia tunteita niin itsessä kuin myös toisissa. Mentalisaatio mahdollistaa juuri tunteiden säätelyn sekä estää vihamielisten tunteiden siirtymisen teoiksi. Vastuun ottaminen omista teoista on myös mentalisaatiokyvyn mahdollistamaa. Se on myös kyky pohtia omia ja muiden mielen sisältöjä, merkityksiä ja yhteyksiä. (Viinikka, 2014, s. 28) Hyvä mentalisaatiokyky tuo vakautta ihmissuhteisiin sekä edistää hyvää perheensisäistä kanssakäymistä. Mentalisaatiota pidetäänkin juuri psykisen hyvinvoinnin kulmakivenä, suojaavana ominaisuutena kriisitilanteissa ja erilaisten psykoterapiamuotojen mekanismina. Mentalisaatiolla tarkoitetaan myös halua ja kykyä huomioida erilaisia mielentiloja niin itsessä kuin myös toisissa: ajatuksia, kuvitelmia, tunteita, aikomuksia ja uskomuksia. (Pujola ym., 2015)

Lapsen mieli ja mentalisaatiokyky alkavat muodostua varhaisessa vuorovaikutussuhteessa (Larmo, 2010). Lapsen mieli alkaa kehittyä hänestä huolehtivien aikuisten mentalisaatiokyvyn varassa. Mentalisaatiokyvyn varhaiskehityksessä voi erottaa erilaisia taitoja, jotka kehittyvät ikävaiheittain. Näitä ovat muun muassa emootioiden säätelykyky, kyky jaettuun tarkkaisuuteen sekä mielikuvittelun ja kielen kehittyminen. (Viinikka, 2014, s. 39)

Alle vuoden ikäinen pystyy jo erottamaan oman mielensä toisen mielestä (Larmo, 2010). Toisena ikävuotena lapsi alkaa käyttämään mielikuvitustaan. Tällöin lapsi saattaa keksiä esimerkiksi leikeissään esineille uusia käyttötarkoituksia. Legopalikka voi esimerkiksi esittää lentokonetta. (Viinikka, 2014, s. 39) Noin 2–3-vuotias lapsi ymmärtää sen, ettei kaikki ole sitä, miltä näyttää. Esimerkiksi kissaksi maalattu kivi ei ole oikeasti kissa. Noin kolmen vuoden iässä lapsi tietää jo, että ihmisillä on erilaisia luuloja ja ajatuksia asioista, minkä perusteilla he tekevät erilaisia päätelmiä. Lapsi ei kuitenkaan vielä ymmärrä, että heillä on omat halunsa. Lapsi ei pysty myöskään erottamaan tässä kohtaa sisäistä ja ulkoista maailmaansa vaan näkee kaiken samana. Lapsi ei esimerkiksi ymmärrä vielä ulkoisia uhkia. Pelko saatetaan kokea täysin samanlaisena oikeassa vaaratilanteessa kuin leikissäkin. (Larmo, 2010) Kolmevuotias osaa kuitenkin jo selittää sen,

miksi toinen ei voi tietää samaa asiaa kuin itse, jos ei ole ollut paikalla (Viinikka, 2014, s. 62). 4–5 vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtää esimerkiksi sen, että äiti ei ole välttämättä paha ihminen, vaikka aiheuttikin lapselle pahanmielen tai leikissä pelottavaa leijonaa esittävä isä on oikeasti vain normaali ”ei pelottava” isä. Lapselle on syntynyt kyky ymmärtää omia sekä toisten mielentiloja, uskomuksia ja toiveita, jotka ohjaavat omia sekä toisten toimintoja. (Larmo, 2010)

3.3 3–5-vuotiaiden lasten tunnekehitys

Kyky tiedostaa omat tunteet ja havaita omia tunteita on tunnetaitojen sekä itsetuntemuksen perusta. Niitä tarvitaan myös siihen, että pystytään hahmottamaan toisten tunteita ja olemaan vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Jos omia tunteita ei pysty nimeämään tai hallitsemaan, on vaikeaa ymmärtää muidenkaan tunteita. Silloin kun ihminen ymmärtää tunteita, hän pystyy näkemään niiden syy- ja seuraussuhteet. Mikäli tunteita ei ymmärretä, ne voivat alkaa hallita toimintaamme. Tunteita ymmärtävä pystyy hyödyntämään tunteitaan erilaisissa arjen päätöksissä. (MIELI - Suomen mielenterveysseura, n.d.)

Vaikeiden ja monimutkaisten sosiaalisten tunteiden kehittyminen edellyttää minäkäsityksen syntyä. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen täytyy ymmärtää olevansa yksi ajatteleva ja tunteva yksilö toisten joukossa. Lapsi ymmärtää, että toiset ihmiset ovat samanlaisia, mutta ajattelultaan ja tunteiltaan poikkeavat toisistaan yksilöinä. Perustunne, esimerkiksi pelko, lapsessa on biologisesti määräytynyt, eikä sen ilmeneminen vaadi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa olemista tai tunteiden opettelua. Juuri esimerkiksi pelkoreaktion syntyminen ei vaadi vielä minäkäsityksen hallitsemista. Kuitenkin noloistumisreaktio syntyy vain niille lapsille, joille on jo kehittynyt minäkäsitys itsestään. Sosiaalisten tunteiden kokeminen vaatiikin lapselta sen, että lapsi osaa sosiaalisen vuorovaikutuksen mekanismit ja lapsen persoonallisuuden tietyt osa-alueet ovat kehittyneet. Monimutkaisten tunteiden, kuten häpeän tai noloistumisen, kehitys alkaa lapsen toisella ikävuodella ja se jatkuu koko lapsen leikki-iän. Nämä tunteet ovat lapselle niin monimutkaisia, että niiden kehitys alkaa vasta vauvaiän jälkeen varhaislapsuudessa. Näiden tunteiden kehittymiseen pystytäänkin vaikuttamaan todella paljon oppimisella ja varhaisilla kokemusympäristöillä, jotka puolestaan vaikuttavat siihen, kuinka nämä tunnemekanismit muokkaantuvat lapsessa. (Nummenmaa, 2010, ss. 172–174)

Häpeän ja noloistumisen tunteiden kehittyminen vaatii, että lapsi osaa ottaa oman minänsä objektiivisesti tarkasteltavaksi eli olemaan samalla tarkastelutasolla muun maailman kanssa. Kyky tuntea noloistumista ja häpeää esimerkiksi vaatii sitä, että lapsi on oppinut, mitä muut ihmiset meiltä odottavat ja mitä odotusten rikkominen puolestaan aiheuttaa muissa ihmisissä, kuten kielteisiä tunteita. (Nummenmaa, 2010, s. 173) Aivan pieni lapsi ei osaa aikuisen tavoin hävetä kehollisia ääniä, esimerkiksi röyhtäyksiä. Häpeän tunne ja sen tuntemuksien näyttäminen opitaan kulttuurissa,

jossa elämme. Tämän vuoksi häpeä opitaan vain vuorovaikutuksessa. Häpeän tunteen koetaan kuitenkin ”syntyvän sisältä päin”, ja se saattaa näkyä ulospäin fyysisenä reaktiona esimerkiksi poskien punoituksena. (Eerola & Pirskanen, 2018, s. 10)

Kielen merkitys tunteiden käsittelyssä on isossa asemassa. Kielen nopea oppiminen alkaa 2–3 vuoden iässä, jolloin lapselle alkaa muodostua tunteisiin liittyvää sanastoa. Puhumalla lapsi oppii myös käsittelemään tunteitaan. Kolmevuotiaat lapset pystyvät jo päättellemään ja kuvailemaan, mitä reaktioita tunteet meissä aiheuttavat. Lapset osaavat kolmen ikävuoden jälkeen päätellä epäonnistumisen aiheuttavat kielteiset tunteet ja onnistumisen myönteiset tunteet. (Nummenmaa, 2010, s. 174)

Yli 3-vuotiaat lapset alkavat kiinnostua myös ikätovereidensa toiminnasta. 3–4-vuotias lapsi nauttii hyvin paljon oman ikäisten lasten seurasta ja alkaa heidän kanssaan harjoittelemaan niin sosiaalisia kuin myös vuorovaikutuksellisia taitoja. Näitä taitoja lapsi käyttää itsekäsityksensä vahvistamiseen. (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 81) Neljä vuotta täyttänyt lapsi alkaa ymmärtämään, että tunteet eivät toimi samalla tavalla kaikilla ihmisillä. Esimerkiksi yhdessä kokeessa lapsille luettiin tarina, jossa janoinen elefantti saakin juomakseen Coca-Colaa eikä tämän lempijuomaa maitoa. Alle neljävuotiaat lapset ajattelivat, että elefantti tuli iloiseksi, kun se sai lasten omaa lempijuomaa. Yli neljävuotiaat puolestaan ajattelivat, että elefantti tuli surulliseksi, kun se sai juomaa, joka ei ollut elefantin lempijuoma vaan lasten lempijuoma. Silloin, kun lapsi alkaa ymmärtämään, että erilaiset tapahtumat aiheuttavat meissä erilaisia tunteita, lapsi voi oppia vaikuttamaan ympärillä olevien tunteisiin omalla käytöksellään. Kuusi vuotiaalle lapselle puolestaan on syntynyt kyky muuttaa omia tunneilmaisujaan. Esimerkiksi epämieluisassa tilanteessa lapsi voi alkaa hymyillä, ettei pahoitaisi toisen ihmisen mieltä, vaikka itse tilanne tuntuisikin lapsesta pahalta. Tätä kutsutaan tunneilmaisujen säätelyksi. Kun lapsi oppii peittelemään omia tunteitaan tai muokkaamaan niitä erilaisissa tilanteissa, hän myös oppii sen, että muutkin ihmiset tekevät näin. (Nummenmaa, 2010, ss. 174–175)

3.4 Tunnetaidot ja tunnekasvatus

Tunnetaidoilla tarkoitetaan sitä, että ihminen pystyy tunnistamaan, käsittelemään sekä ilmaisemaan tunteitaan. Niiden myötä ihmiselle syntyy turvallisuudentunne, omat rajat sekä ihminen pystyy kunnioittamaan niin itseään kuin muitakin. Tunnetaidot ovat itsemme sekä ympäristön kohtaamista. (Tunne ja taida, 2019a) Tunnetaitoja ovat myös tunteiden huomaaminen ja opetteleminen löytämään keinoja, joilla pääsee voimakkaasta tunteesta ylitse. Tunnekasvatus on tunteiden opettelussa isossa roolissa. Tunnekasvatuksella tarkoitetaan, että lapselle kerrotaan tunteista, siitä miltä tunteet tuntuvat ja miksi tunteet tulevat. Lapsi oppii tunnekasvatuksella, että tunteet eivät ole vaarallisia ja ne voivat mennä itsestään ohi tai

ohitse ohjailemalla niitä erilaisin keinoin. (Väestöliitto, 2019b) Tunnekasvatuksella voidaan siis vaikuttaa suoraan tunnesäätelyyn. Tunnesäätelyllä tarkoitetaan juuri kykyä hallita omia tunnereaktioita sekä kykyä hallita sitä, kuinka herkästi reaktio syntyy, kuinka voimakkaana ja kuinka kauan tunne kestää (Aatos, n.d.).

Tunnetaitoinen ihminen hallitsee kyvyn empatiaan ja sympatiaan. Oma temperamentti on myös suoraan vaikutuksessa tunnetaitojen hallintaan. Empatialla tarkoitetaan sitä, että pystyy ymmärtämään toisten ihmisten tunnetiloja sekä pystyy reagoimaan näihin toisen ihmisen tunneilmaisuihin. Empaattisuudella tarkoitetaan sitä, että pystyy eläytymään vuorovaikutuksessa toisen henkilön ajatusmaailmaan ja tunteisiin. Sympatialla puolestaan tarkoitetaan sitä, että toisen tunteet tai asema herättävät itsessä tunteita. Erona empatialle ja sympatialle on se, että empatiassa ei mennä toisen tunnetilaan vaan ymmärretään, mitä toinen tuntee. (Suomen mielenterveysseura, n.d.)

3.5 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tunnekasvatuksen edellytys on luoda emotionaalinen oppimisympäristö, joka on rohkaiseva ja ymmärtävä. Tällaisessa oppimisympäristössä tunteita koetaan ja ilmaistaan ja kokemuksia saadaan leikkien sekä keskustelujen kautta. (Helenius & Lummelahti, 2018, s. 134) Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan. (Opetushallitus, 2018, s. 33). Myös Jalovaara (2009, s. 96) puhuu turvallisesta ilmapiiristä. Hänen mukaansa kasvattajasta voi tulla lapselle jopa tunnemalli, mutta se vaatii turvallisen ilmapiirin luomisen. Lapsi muodostaa mielessään kuvaa aikuisen mallista esimerkiksi kommunikointi- ja ongelmanratkaisutavoissa sekä käyttäytymis- ja toimintamalleissa. Joskus lapsella saattaa olla tarve puhua aikuisen kanssa mieltä askarruttavasta asiasta, ja silloin lapselle on tärkeää saada kysellä ja tuntea itsensä kuulluksi. Toiminnot tunteiden käsittelyyn esimerkiksi kuvakirjan kautta tulee valita juuri sen hetkisen lapsiryhmän tarpeiden mukaan. (Helenius & Lummelahti, 2018, s. 134)

Yksi pedagogiikan olennainen asia on emotionaalisen kehityksen tukeminen. Lapset tarvitsevat lämpöä, hellyyttä, huolenpitoa ja läheisyyttä, esimerkiksi sylissä pitämistä. Lapsen tulee saada kokea läheisiä ja turvallisia hetkiä päivähoidossa ja muualla. Kasvattajan täytyy tuntea lapsen kehitysprosessi, jotta hän pystyy ohjaamaan lapsen emotionaalista kehitystä. Tämän lisäksi se vaatii kasvattajalta itseltään itsetuntemusta. Kun lapsi tuntee olevansa ymmärretty ja hyväksytty tunteineen, mahdollistuu lapsen empatiataitojen kehittyminen. Tunteiden ilmaiseminen, tunnistaminen, sanallistaminen ja hallinta etenevät prosessimaisesti, ja tähän lapsi tarvitsee kasvattajan apua. Tunteiden näyttäminen vaatii usein harjoittelua. Roolileikit tai draama voivat olla keinoja harjoitella tunteiden tunnistamista ja nimeämistä. Kertomukset siitä, miltä sinusta tuntuisi, jos toinen

lapsi kohtelisi sinua huonosti, auttavat lasta asettumaan toisen asemaan. Jos lapsi ei hallitse omia tunteitaan, aikuinen keskustelee hänen kanssaan ja kertoo, miten tilanteessa voisi toimia. Näin lapsi saa mallin hyväksyttävään käyttäytymiseen kannustamisen avulla. (Alijoki & Pihlaja, 2016, ss. 268–269)

Jalovaaran (2009, ss. 96–98) mukaan monissa päiväkodeissa vuorovaikutustaitoja kehitetään opettelemalla tunnekieltä. Tunnekieleen kuuluu omien ja toisten tunteiden nimeämistä. Myös elämysten ja kokemusten kautta on mahdollista tutustua tunteisiin, ja usein tunnekasvatusohjelmaa toteutetaan päiväkodeissa kaikessa toiminnassa. Jalovaara toteaa, että taitava kasvattaja näkee arjen aidoissa vuorovaikutustilanteissa mahdollisuuden ohjata lapsia tunnetaitoihin ja yhteisöllisyyteen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Näkemykseen vaikuttaa myös käsitys lapsesta aktiivisena toimijana. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja kaikkialla tapahtuvaa ja siinä yhdistyvät tiedot, tunteet, keholliset kokemukset, kieli ja niin edelleen. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohdina toimivat lapsen aikaisemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteet ja osaaminen. (Opetushallitus, 2018, ss. 21–22) Kuten Helenius ja Lummelahti (2018), Alijoki ja Pihlaja (2016) sekä Jalovaara (2009) kirjoittavat teoksissaan, myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvallisiksi. Perusteissa mainitaan myös vertaissuhteiden ja yhteisöön kuulumisen tärkeys oppimisessa ja osallisuudessa. (Opetushallitus, 2018, s. 22)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kuvattu oppimisen alueita, jotka toimivat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisinä tavoitteina ja sisältöinä (Opetushallitus, 2018, s. 40). Tähän opinnäytetyöhön on kerätty muutama esimerkki oppimisen osa-alueista suhteessa varhaiskasvatuksessa tapahtuvan tunnekasvatuksen sisältöön. On kuitenkin hyvä muistaa, että oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, irrallisia kokonaisuuksia vaan niiden aihepiirejä yhdistetään sekä sovelletaan lasten mukaan (Opetushallitus, 2018, s. 40). Kielten rikas maailma -oppimisen alueessa yksi keskeisistä osa-alueista varhaiskasvatuksessa on vuorovaikutus. Lasten vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta heidän kokemuksensa kuulluksi tulemisesta ja aloitteisiin vastaamisesta ovat tärkeitä. Kasvattajien sensitiivisyys ja reagointi myös lasten ei-sanallisiin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toistensa sekä henkilöstön kanssa. (Opetushallitus, 2018, s. 41) Toinen nosto liittyy Ilmaisun monet muodot -oppimisen alueeseen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillista, kuvallista, sanallista ja kehollista ilmaisua ja sen kehittymistä. Taidellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät esimerkiksi lasten sosiaalisia taitoja sekä myönteistä minäkuvausta. Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa tavalla, joka puhuttelee ja

innostaa heitä. Taiteen kautta lapsi saa keinoja havaintojen, tunteiden ja ajattelun näkyväksi tekemiseen. Oppimisen alue Minä ja meidän yhteisömme käsittelee lähiympäristön monimuotoisuutta ja siinä toimimista. Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen. Tässä vaiheessa lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia kuin kotona. Minä ja meidän yhteisömme -osa-alue tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutustaitojen ja ilmaisun sekä ajattelun ja oppimisen laaja-alaista osaamista. (Opetushallitus, 2018, ss. 42—44)

3.6 Tunne ja keho

Opinnäytetyön tutkimusosassa toteutetussa teemahaastattelussa varhaiskasvatuksen opettaja esitti isona teemana kehollisuuden tunnetaidoissa ja -kasvatuksessa. Sama teema näyttäytyi myös vanhempainillassa saaduissa vanhempien vastauksissa. Tämän vuoksi opinnäytetyössä perehdytään myös tähän tietoperustaan.

Aivot tuottavat tunteita samanlaisten lainalaisuuksien mukaan kuin ne ohjaavat esimerkiksi käsien liikkeitä tai tarkkaavaisuuttamme. Tunteet eivät ole asioita, jotka tapahtuvat meille sattumalta ja eri tavalla eri ihmisten välillä. Ne ovat järjestelmällisiä, kehossa ja aivoissa toimivia mekanismeja, joita voidaan tutkia järjestelmällisesti. Vaikka ihmisille tutuin tunteisiin liittyvä osa onkin omakohtainen kokemus tai tietoisuus tunteesta, on tämä osa koko tunnereaktiosta hyvin pieni. Mielen ja kehon muodostama koneisto ovat suuremmassa osassa muuttamassa käyttäytymistämme ja ajatteluamme tunteiden avulla. Tunteiden tarkastelussa tulee erottaa biologisesti määräytyneet, automaattisesti toimivat tunnereaktiot ja niihin liittyvät tietoiset kokemukset eli tunnekokemukset, joita arjessa kutsutaan tunteiksi. (Nummenmaa, 2010, ss. 15—16)

Tietoisuus tunnemekanismien toiminnasta lisää tietoisuutta kehon ja mielen tilasta suhteessa ympäristöön. Tunnekokemuksiin liittyy tietoisuus siitä, että kehossa ja aivoissa on tapahtunut äkkinäisiä ja voimakkaita muutoksia. Automaattisten ja pakollisten kehon sekä aivojen tilaan liittyvien muutosten vuoksi tunteet tuntuvat erilaisilta kuin mielen muut sisällöt ja ajatukset. Tietoiset tunnereaktiot ovat mielen reaktioita kehon sisäisiin tapahtumiin. Tämä tietoisuus puolestaan saa aikaan kokemuksen, että ”meistä tuntuu joltakin”. Tunteet eivät ole yksinkertaisia, yhden aivojen tai kehon järjestelmän reaktioita ulkoiseen tapahtumaan vaan luonnonvalinnan muovaamia toimintaohjelmia. (Nummenmaa, 2010, ss. 18—20)

Kehotunnekasvatus on osa kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta, mutta sanat seksuaalisuus tai seksuaalikasvatus voivat hämmentää kasvattajia. Vastaavia termejä tälle käsitteelle ovat esimerkiksi kehotunnekasvatus tai tunteet ja tavat -kasvatus. Pienen lapsen kohdalla näillä käsitteillä tarkoitetaan etenkin kehon haltuunottoa ja tunteiden hallinnan opettelua. Väestöliitto käyttää ilmaisua kehotunteen kehitys puhuttaessa kehityksestä, jonka aikana lapsi rakentaa suhdettaan omaan kehoon, läheisyyteen ja

tunteisiin. Tunteet tuntuvat kehossa ja vaikuttavat siihen, jolloin kehotunteen kehityksen kautta lapsi saa vastauksia muun muassa kysymyksiin: Kuunteletko kehotunnettasi? Tunnetko omat tunteesi nimeltä? Tunnetaidot ovat tärkeä osa kehotunnekasvatusta ja auttavat lasta puhumaan ja näyttämään tunteita sekä vahvistamaan hyvää oloa ja itsetuntoa. Lapsi saa iänmukaisia tietoja, taitoja ja asenteita, kun hänen kehotunnekehitystään tuetaan. Kehityksen myötä lapsi oppii toimimaan niin, että myönteinen kehonkuva, minäkuva sekä hyvinvointi paranevat myös tulevaisuudessa. Kehotunnekasvatuksen tavoitteena on lapsen myönteinen suhtautuminen omaa kehoa ja tunteitaan kohtaan. (Väestöliitto, 2019a)

4 SOSIOEMOTIONAALINEN KEHITYS JA VANHEMMUUDEN MALLIT

Sosioemotionaalinen kehitys on käsitteenä laaja. Se viittaa joukkoon erilaisia taitoja, joita lapsi tarvitsee pystyäkseen käsittelemään tunteita ja toimimaan sosiaalisesti rakentavalla tavalla muiden kanssa. Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys ovat käytännössä niin kiinni toisissaan, että niiden erotteluun ei välttämättä ole tarvetta. Käsitteenä sosioemotionaalinen kehitys, sosioemotionaaliset taidot ja niiden tukemisen tarve ovat vakiintuneet varhaiskasvatukseen. (Ahonen, 2017, s. 16)

4.1 Sosioemotionaaliset taidot

Sosiaalinen kompetenssi käsitteenä viittaa eräänlaiseen kattotermiin sosiaaliselle kyvykkyydelle ja sen osa-alueita ovat muun muassa sosiaaliset taidot: kyky liittyä ryhmään ja tehdä yhteistyötä sekä sosiokognitiiviset taidot: itsearvostus ja sosiaalinen ymmärtäminen. Sosiaalinen kompetenssi on usein liitetty lapsen kykyyn oppia sosioemotionaalisia taitoja. (Ahonen, 2017, ss. 16–17)

Sosioemotionaaliset taidot kehittyvät jatkuvassa vuorovaikutuksessa lapsen ja häntä ympäröivän todellisuuden kanssa. Tämä kehitys alkaa heti vauvan synnyttyä kohdistuen ensin häntä hoitaviin aikuisiin ja siitä askel askeleelta kasvatuksellisiin instituutioihin kulttuurisine ja yhteiskunnallisine arvoineen. Myös lapsen geneettinen perimä heijastuu sosioemotionaaliseen kehitykseen, kuten temperamenttipiirteet. Vaikka eri tieteenalat lähestyvät lasten kehitystä eri näkökulmasta, yleisesti tunnustetaan biologisen perimän ja kasvuympäristön olevan suuressa roolissa lapsen kehityksessä. (Ahonen, 2017, ss. 17–18) Kurvinen ym. (2011, s. 156) käyttävät käsitettä sosiaalinen kehitys kuvatessaan lapsen vuorovaikutustaitoja ja kykyä toimia muiden kanssa. Heidän mukaansa sosiaalinen kehitys sisältää rooleja ja arvoja, joita lapsi alkaa omaksumaan lähiympäristöstään, esimerkiksi perheeltä ja yhteiskunnasta. Kuten Ahosen, myös Kurvisen ym. (2011) mukaan sosiaalinen kehitys nivoutuu hyvin tiiviisti yhteen persoonallisuuden kehityksen kanssa. Eerola ja Pirskanen (2018, ss. 10–11)

esittävät aiemmassa tunteiden teoriassa kulttuurin vaikutuksen tunteiden ilmaisuun. Myös Kurvisen ym. (2011, s. 156) mukaan kulttuuri vaikuttaa siihen, millaista käytöstä pidetään hyväksyttävänä.

Lapsi alkaa harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan vertaisryhmissä, joissa lapsi oppii erilaisia käyttäytymisen sääntöjä ja saa käsitystä, millainen vuorovaikutus on hyväksyttävää. Vertaisryhmien kautta lapsi oppii erilaisia rooleja ja oppii uusia taitoja. Ystävyyssuhteet ovat lapselle tärkeitä itsetunnon kehittymisen kannalta. Vertaisryhmät toimivat peilikuvana lapsen minäkuvalle. Sosiaalisen kehitykseen vaikuttaa yhteiskunnan ja kulttuurin lisäksi myös media. Median kautta esiintyvät arvot ja moraalikäsitykset vaikuttavat lapsen sosiaalisen kehitykseen. Sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavat erityisesti lapsen vanhemmat. Kiintymyssuhde ja kotoa opittu malli vaikuttavat siihen, miten lapsi alkaa hahmottamaan itseään muiden kanssa ja oppii sosiaalisia taitoja. Vanhemmilta opitaan paljon arvoja ja asenteita, muun muassa työnteosta ja rahankäytöstä. Lapsi oppii vanhemmiltaan, millainen käytös on suotavaa ja millainen käytös on puolestaan huonoa. Vanhempien kertomukset asioista, jotka ovat sosiaalisessa käyttäytymisessä tärkeitä, auttavat lasta hahmottamaan, mihin hänen tulisi pyrkiä. Joskus vanhempien käyttäytyminen ja heidän antamansa malli voivat olla ristiriidassa sen kanssa, mitä he opettavat. Lapsi saa siis eväät sosiaaliseen maailmaan kotoaan. (Kurvinen ym., 2011, s. 156) Seuraavassa paneudutaan enemmän vanhemmuuden merkitykseen tunnetaitojen kehittämisessä.

4.2 Vanhemmuuden mallit ja kasvatustyylit

Hanna Terävän (2018) artikkeli Äiti räyhää ja isä piilottaa pelkonsa käsittelee ajankohtaisesta näkökulmasta aikuisten tunnetaitoja. Hänen mukaansa aikuisten tunnetaidot muodostuvat pääsääntöisesti lapsena opituista malleista, mutta tunnetaitoihin saattavat vaikuttaa esimerkiksi mielenterveydelliset sairaudet, stressi tai väsymys.

Monilla suomalaisilla aikuisilla on taustalla vanhanajan kotikasvatus, jossa ei ole ollut tilaa erilaisille tunteidenpurkauksille. Aikuiset saattavat muistaa lapsuudestaan käskyt: ”mene huoneeseesi ja palaa vasta sitten, kun olet rauhoittunut”. Lapsen palattua huoneestaan oli kaikki ennallaan eikä asiasta enää keskusteltu. Kiukkua ei siis ollut, vaan tilannetta pidettiin vain hetkellisenä häiriönä. Vanhanajan kotikasvatus opetti, että kilttejä olivat vain ne lapset, jotka tunsivat positiivisia tunteita. Viha ja aggressio koettiin epänormaaleina. Tämä kuitenkin viestitti lapselle, että hänessä olisi jotakin vikana, kun hän tunsikin kyseisiä tunteita. Lapset tällöin oppivatkin sen, että tunteiden ilmaantuessa tuli aina sulkeutua omaan huoneeseensa. Tällöin nämä tunteet tuli tukahduttaa. (Kullberg-Piilola & Peltonen, 2000, s. 25)

Tukahdutetut tunteet saavat unohtamaan itselle tärkeät asiat, mikä voi vaikuttaa suoranaisesti siihen, että ihminen alkaa elämäänsä toisenlaista elämää kuin hän itse haluaisi elää (Terävä, 2018). Mikäli tunteita ilmaistaan

liian vähän, sillä voi olla selkeitä haittavaikutuksia psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Tunneilmaisuja kontrolloivia henkilöitä pidetään tutkimusten mukaan myös vähemmän miellyttävinä, heillä ei ole niin laaja ystäväpiiri sekä heidän tukiverkostonsa on selkeästi suppeampi kuin ihmisillä, jotka eivät säätele niin paljon tunneilmaisujaan. Ihmiset, jotka säätelevät liikaa tunteitansa, kokevat myös tutkimusten mukaan vähemmän myönteisiä tunteita. Kuitenkin ratkaisukeskeiset sekä ennakoivat tunteita säätelevät toiminnot ovat terveyttä edistäviä, joita tulisikin käyttää arjessa. (Nummenmaa, 2010, ss. 159–160)

Aikuisilla voi olla tunnetaidot hallussa, mutta niiden käyttäminen ei välttämättä aina luonnistu kaikissa tilanteissa. Vanhempi saattaa esimerkiksi olla töiden jälkeen kireä niin stressistä kuin myös väsymyksestä, jolloin vanhempi saattaa tahattomasti purkaa tunteitaan muihin perheenjäseniin. Lapsi ei välttämättä pysty tiedostamaan sitä, mistä tunne johtuu, vaan luulee olevansa itse sen aiheuttaja. Tällöin lapsi ajattelee olevansa itse huono. Tunnetaidot eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että pystyy olemaan hillitysti. Tunteet ovat inhimillisiä. Välillä räjähtäminen kuuluu asiaan. Tärkeintä on kuitenkin se, että aikuinen on itse tietoinen omista tunteistaan ja sallii itselleen nämä tunteet. Selkeästi tunteiden ilmaisuun vaikuttavat vireystaso, luonne ja temperamentti. (Terävä, 2018)

Lapsi mallintaa jatkuvasti itseään omaan vanhempaansa. Mikäli perheessä on paljon kielteisiä tunteita, ne saattavat ne johtaa kielteisiin tekoihin. Hyvät tunteet taas puolestaan siivittävät meitä tekemään hyviä tekoja. (Cacciatore, 2007, ss. 54–55.) Vanhempien tuleekin muistaa, että se miten itse reagoi tunnekuuhuun mallintaa lapselle sen, miten siihen tunteeseen lapsen tulee reagoida (Kauppila, 2018, s. 19). Mikäli tunnetaidot eivät ole vanhemmalla hallussa, niin lapsi ei välttämättä myöskään hallitse omia tunnekuuhaan (Cacciatore, 2007, ss. 54–55). Mallioppimisella tarkoitetaan, että opetamme omalla käyttäytymisellämme, kuinka negatiivisia tunteita käsitellään, siedetään ja kuinka niistä päästään yli (Kauppila, 2018, s. 27). Lapsi oppii vanhemmalta muun muassa sen, mitä tunteita on, mitkä niiden nimet ovat sekä ennen kaikkea, miten niihin tunteisiin tulee suhtautua eli onko näiden tunteiden näyttäminen sallittua. Vanhempana täytyy osata ajatella, mikäli itse ei osaa suhtautua lapsen tunteisiin tai omiin tunteisiin, niin lapselle on mahdotonta luoda kokemus siitä, että tunteet ovat sallittuja ja turvallisia. Lapselle sekä itselleen tuleekin osata opettaa, että tunteita voi, saa ja pitää kokea. Ja ennen kaikkea se, että tunteet menevät ohi. Vanhempana lapselle voi tarjota turvalliset puitteet, jossa lapsen sisäinen ääni kehittyy mahdollisimman hyväksyväksi tunteille ja lempeäksi itseään kohtaan. Tällöin lapsi tuntee olonsa turvalliseksi myös tunnekuuhuissa. (Kauppila, 2018, s. 19)

Vanhempana tulee osata olla armollinen myös itselleen. Jos on vaikea olla lapsen pettymyksen, vihan tai surun tunteiden keskellä, kyse on omista tunnetaidoista ja mallista, mihin on kasvatettu, eikä lapsen kurittomuudesta. Lapsi pyrkii omasta näkökulmastaan toimimaan aina oikein, tai

lapsella ei ole kykyä toimia toisin. Lapsi tarvitsee hyväntahtoista tukea ja uusia keinoja eikä tuomitsemista tai kritiikkiä. Lapsen ei tulisi saada rangaistusta tunnekuohuista. Rangaistukset opettavat vain epäluottamusta sekä ristiriitaista lapsi—vanhempi-suhdetta. (Kauppila, 2018, s. 27)

Suuri merkitys lasten tunteiden säätelyn kehitykselle on vanhemmuuden mallien lisäksi vanhempien vuorovaikutustyyli ja kasvatustyyli, jota vanhemmat lastensa kanssa käyttävät, sekä erityiset toimintatavat ja kasvatuskäytännöt. Kasvatustyyli vaikuttavat suoraan lapsen psykososiaaliseen kehitykseen. Kasvatustyyliessä on kyse tavasta, jossa vanhempi lapsen kanssa vuorovaikutuksen avulla käy läpi lapseen liittyvät käsitykset ja tunteet. Tunteiden säätelyn kannalta onkin tärkeää, kasvattavatko vanhemmat lapsiaan autoritatiivisesti eli hyväksyvästi ja jämäkästi ohjaten, autoritaarisesti eli alistavasti ja määräten, sallivasti vai välinpitämättömän laiminlyövästi. (Kokkonen, 2017, ss. 90—91)

Autoritatiivinen eli hyväksyvä kasvatustyyli tarjoaa lupaavan pohjan tunteiden säätelyn kehittymisen kannalta. Tälle kasvatustyyliä ominaista on rakkaus, lämpö, hyväksyntä sekä johdonmukaisuus ja lapsen tekemisten perusteltu ohjaus. Autoritatiivinen vanhempi jatkuvasti tarkastelee lapsensa tunnetiloja havainnoimalla sopivan vaativaa kasvatusympäristöä sekä odottamalla lapselta ikätasoisista käyttäytymistä. Autoritatiiviset vanhemmat kannustavat lasta itsenäisyyteen neuvon ja tukien. Vanhemmat pitävät huolen, ettei lapsi joudu liian vaativiin ja stressaaviin tilanteisiin. (Kokkonen, 2017, s. 91)

Mikäli taas vanhemmat pitävät kohtuutonta kuria liian hallitsevasti, jopa komennellen tai tunkeilevasti tilanteisiin puuttumalla, puhutaan autoritaarisesta vanhemmuudesta. Tälle tyyppillistä on kuuliaisuus ja tottelevaisuus, ankaruus, kova kuri sekä lapsen tahdon ohittaminen. Näillä on suora vaikutus lapsen tunteiden säätelyyn, jolloin niiden säätely muuttuu haastavaksi tai tunteet hyvin kuormittaviksi säätelyn puutteen vuoksi. Lapselle saattaa syntyä masentuneisuutta, aggressiota ja muita käytösongelmia. Autoritaarinen kasvatustyyli saattaa haitata lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiselle ja tätä kautta ystävyysuhteiden muodostumista. Autoritaarinen vanhemmuus vie pohjan lapsen oma-aloitteellisuudelta ja motivoituneelta toiminnalta, koska lapsi ei itse saa tilaa valita, päättää ja tahtoa itse. (Kokkonen, 2017, ss. 91—93)

Tunteiden säätelyä jarruttaa myös salliva kasvatustyyli. Sallivassa kasvatustyyliä vanhemmat kuitenkin ovat lapsiensa kanssa emotionaalisesti läheisiä ja suhtautuvat heihin lämpöisesti. Sallivat vanhemmat kuitenkin hyväksyvät helposti lastensa mieliteot ja hemmotellevat heitä. Nämä vanhemmat saattavat neuvotella lastensa kanssa sellaisista asioista, jotka tulisi yksinomaan olla aikuisen päätettävissä. Tämän vuoksi perheen arki ei näytä olevan vanhempien hallinnassa. Nämä vanhemmat eivät opeta lapsilleen vastuullisuutta ja itsehillintää. Vanhemmat pyrkivät väistelemään lapsensa tekemisten ja sanomisten rajoittamista sekä niistä rankaisemista

osaltaan sen vuoksi, että se on vanhempien kannalta helpompaa. Vanhemmat eivät halua joutua lastensa kielteisten tunnepurkausten kohteeksi. Salliva kasvatusta ei tämän vuoksi ole eduksi lasten tunteiden säätelyn kannalta. Sallivaan vanhemmuuteen on liitetty myös käsitteet curling-vanhemmat ja helikopterivanhemmat. Näillä tarkoitetaan vanhempia, jotka pyrkivät käyttäytymisellään suojelemaan jälkikasvuun pettymyksiltä. Näiltä vanhemmilta ei myöskään rajojen asettaminen monestikaan luonnistu. He pyrkivät toiminnallaan poistamaan lasten tieltä esteitä ja täyttämään lasten toiveet. Näillä lapsilla onkin vaikeuksia tunnistaa omia tarpeitaan tai ylipäätään uskoa omiin kykyihin, koska vanhemmat ovat palvelleet heitä. Tämä palveleminen on myös sitä, että vanhemmat pitävät huolen, ettei lapsi joudu koskaan ikävystymään, turhautumaan tai olemaan tyytymättömän. Helikopterivanhemmuus tulevaisuudessa johtaakin lapselle vähäiseen minäpysyvyyteen ja ongelmiin kaverisuhteissa sekä pahimmassa tapauksessa laukaista masennuksen ja tyytymättömyyden omaa elämää kohtaan. (Kokkonen, 2017, ss. 93–94)

Välinpitämätön kasvatustyyli vuorostaan antaa lasten kasvaa itse halua- maansa suuntaan. Nämä vanhemmat eivät valvo lapsia, vaadi lapselta mitään tai vastavuoroisesti työskentele lapsen kanssa. Monesti nämä vanhemmat eivät kysele lapsiltaan edes kuulumisia. Lapset jäävätkin yleisesti ottaen emotionaalisesti etäisiksi vanhemmistaan, mikä tulevaisuudessa aiheuttaa lapselle ongelmia sopeutua ympäristöön esimerkiksi kouluun. Välinpitämätön kasvatustyyli voi aiheuttaa lapselle myös ongelmakäyttäytymistä. (Kokkonen, 2017, s. 94)

Aikuiset ovat kuitenkin havahtuneet viime vuosien aikana tunteiden merkitykseen, mikä on näkynyt haluna kehittää vanhempien omia taitoja. Aikuiset ovat pysähtyneet pohtimaan esimerkiksi sitä, mitä minussa tapahtuu, kun tunnen näin ja miten ilmaisen sen. Sanoittaminen on tullut osaksi myös aikuisten arkea. Aikuiset sanoittavat omia tunteitaan niin itselleen sekä myös lasten tunteita lapsilleen. Negatiivisista tunteista on sallitumpaa puhua nykypäivänä. (Terävä, 2018)

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Aiempiä tutkimuksia tai opinnäytetöitä tunnetaidoista ja tunnekasvatuksesta löytyi useita. Usein tarkastelun näkökulmana tutkimuksissa oli joko varhaiskasvattajien tai lasten näkökulma päiväkotiympäristössä. Vanhempien näkökulmasta tutkimustietoa löytyi ylipäätään todella vähän. Seuraavassa esitellään aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät tunnekasvatukseen ja tunnetaitoihin. Tämän opinnäytetyön johtopäätökset- osiossa peilataan saatuja tuloksia aiempiin tutkimuksiin, niiden samankaltaisuuksiin ja eroihin.

Vanhempien näkökulmasta tehty tutkimus Vanhemmat tunnekasvatuksen tukena on AMK-opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli selvittää vanhempien näkemyksiä tunnekasvatuksesta sekä kokemuksia tunteiden käsittelystä lapsen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä alle 3-vuotiaiden lasten tunnekasvatuksesta kotona. Opinnäytetyön tekijä Jenni Javanainen (2018) halusi tutkia asiaa nimenomaan vanhempien näkökulmasta, koska hänen olettamuksensa oli, että varhaiskasvattajilta löytyy aiheesta jo enemmän näkemystä ja lapset puolestaan näyttävät tunteitaan aidompina ja enemmän kotona. Opinnäytetyö oli laadullinen, ja aineistonkeruu toteutettiin kyselylomakkeen avulla. Tulosten perusteella vanhemmat eivät kokeneet tarvitsevansa mitään erityistä tukea lasten tunteiden säätelyyn. Vanhemmat kokivat tunteiden tunnistamisen helpoksi ja niihin vastaamisen luontevaksi. Kertomusten mukaan lapsi reagoi samalla tavalla kuin esimerkiksi vanhempi tai tuttu henkilö. Tunteisiin samaistuminen, tilanteiden ”herrana” oleminen lapsen tunnemyrskyn aikana ja sen haastavuus nousivat aineistosta esille. Tuloksien mukaan vanhemmat kokivat tarvitsevansa ajoittaista vertaistukea tunnekasvatukseen ja vertaistuen toteuttamistavoiksi mainittiin ryhmätapaamiset ja verkon välitys. Vastauksista kävi ilmi, että yhtenä syynä apukeinojen vähäisyyteen ja kokemukseen niiden tarpeettomuudesta voi olla se, etteivät vanhemmat tiedä, millaisia apukeinoja on olemassa, eivätkä he näin ollen osaa niitä kaivatakaan. (Javanainen, 2018, s.3, s.6 & ss.39—41)

Hämeen ammattikorkeakoulussa tehty opinnäytetyön Tuntosarvet esillä — tunnetaitojen tukeminen 3—5-vuotaiden ryhmässä tavoitteena oli tuottaa tietoa tunnetaitojen tärkeydestä ja varhaiskasvattajan mahdollisuuksista tukea niitä. Opinnäytetyön aineisto kerättiin yksilöhaastatteluilla, jotka toteutettiin neljälle varhaiskasvatuksen opettajalla. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että tunnetaitoja pidetään sosiaalisten taitojen perustana ja tärkeinä itsetunnon kehitykselle. Kasvattajalta tunnetaitojen opettamisessa vaaditaan sensitiivisyyttä, kuuntelutaitoa sekä ilmaisukykyä. Tutkimuksen haastatteluiden perusteella tunnekasvatus edellyttää varhaiskasvattajalta tiettyjä ominaisuuksia, kuten luovuutta, läsnäoloa, kuuntelutaitoa ja sensitiivisyyttä. Haastateltavien mielestä kasvattajan omat tunnetaidot vaikuttavat tunnetaitojen opettamiseen. Johtopäätöksenä Koivula toteaa, että varhaiskasvatuksen rooli on tärkeässä osassa vanhemmuuden rinnalla tukemassa, ohjaamassa ja tekemässä yhteistyötä lapsen turvallisen ja hyvän tunne-elämän toteuttamiseksi, vaikka suurin malli sosiaaliselle käyttäytymiselle saadaan kotoa. Koivula kertoo, ettei omassa tutkimuksessaan päässyt perehtymään vanhempien näkökulmaan tunnetaidoista tai termin tuttuuteen ylipäätään. (Koivula, 2018, s.2, s. 28 & ss. 32—33) Tästä pohdinnasta syntyi idea ”Miltä susta tuntuis, jos...?” -opinnäytetyöllemme.

Vaikka opinnäytetyömme tutkimus koskee päiväkotikäisiä lapsia, halusimme nostaa Ulla-Mari Kirvesojan kasvatustieteen pro gradu -tutkielman aikaisempien tutkimusten joukkoon. Tutkielmassaan Luokanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia tunnekasvatuksesta koulussa ja osana

opetussuunnitelmaa Kirvesoja (2013) selvitti luokanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia tunnekasvatuksesta kouluissa ja opetussuunnitelmassa. Lisäksi tavoitteena oli tutkia opettajien käsityksiä siitä, mitä opettajalta vaaditaan tunnekasvattajana ja mitä mieltä he olivat omista valmiuksistaan tukea oppilaidensa tunnetaitojen kehittymistä. Tunnekasvatuksen roolin kehittäminen kouluissa ja opetussuunnitelmassa oli tutkimuksessa myös selvityksen alla. Pro graduun haastateltiin erikseen 11 luokanopettajaa eri kouluista ja heillä oli työvuosi takana vuodesta yli 30 vuoteen. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Tulosten perusteella opettajat ovat tietoisia oppilaiden tunnetaidoista ja tilanteista, joissa niitä tarvitaan. Näitä tilanteita tuloksien mukaan ovat kaikki vuorovaikutustilanteet. Tunnekasvatusta tapahtui opettajien mukaan eniten arjen spontaaneissa tilanteissa, jotkut pitivät myös tunnekasvatustunteja. Vaatimuksina opettajille tunnekasvattajina pidettiin omia hyviä tunnetaitoja, aitoa läsnäoloa, oppilaiden tunnetiloihin puuttumista ja niiden käsittelyä. Haastateltavien mukaan heillä on valmiuksia tukea oppilaiden tunnetaitojen kehitystä. Kehittämisehdotuksena opettajat esittivät idean siitä, että tunnekasvatuksen tulisi olla suunnitelmallisempaa kouluissa ja sitä tulisi painottaa enemmän opetussuunnitelmassa. (Kirvesoja, 2013, s. 2)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön tutkimustehtävä ja laadullinen tutkimus. Luku käsittelee laadullisen tutkimuksen valintaan liittyvää tietoperustaa. Lisäksi tarkastellaan aineistonhankinnan menetelmiä ja käytännön toteutusta sekä aineiston analyysiä.

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää vanhempien käsityksiä päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta ja tarkastella niitä suhteessa varhaiskasvattajan näkemyksiin tunnekasvatuksesta. Tutkimuksen tavoitteena on antaa päiväkodille tutkimustietoa vanhempien käsityksistä tunnekasvatuksen toteuttamisesta. Toisena tavoitteena on tuoda tunnekasvatus vanhempien tietoisuuteen sekä löytää tunnekasvatuksen osa-alueita, joita päiväkotitoimi voi kehittää omassa toiminnassaan.

Varhaiskasvatuksen opettajalle ja vanhemmille mietityt kysymykset toimivat teemahaastattelun runkona. Yhteistyöpäiväkotitoimi antoi valmiita aiheita, joihin he toivovat tutkimuksen vastaavan. Teemahaastattelun kysymysten avulla saadaan vastauksia varsinaisiin tutkimuskysymyksiin. Koska haastattelu on avoin, kysymyksiä voi tarkentaa tarvittaessa, jotta vastaukset vastaavat mahdollisimman laajasti tutkimuskysymyksiin. Teemahaastatteluun suunnitellut kysymykset muokattiin sopimaan myös vanhempien

learning cafe -aineistonkeruuta. Varhaiskasvatuksen opettajalle ja vanhemmille esitetyt tukikysymykset löytyvät liitteistä (Liite 4).

Opinnäytetyön päätutkimuskysymykset:

1. Millä tavoin päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta?
2. Mitä käsityksiä vanhemmilla on lasten tunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodissa?
3. Miten vanhempien käsitykset ja varhaiskasvatuksen opettajan näkemykset päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta kohtaavat?

6.2 Laadullinen tutkimus

Koska opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tutkimustietoa varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksistä ja vanhempien käsityksistä, oli laadullinen tutkimus oikea vaihtoehto. Aineiston hankittiin avoimen teemahaastattelun sekä learning cafe -menetelmän avulla. Näiden menetelmien käyttö mahdollisti sisällönanalyysin, joka toi vastauksille enemmän syvyyttä ja tilaa analyysille.

Laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jonka avulla pyritään saamaan ”vastauksia” ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa käytetään lauseita ja sanoja, kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa puolestaan lukuja. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinan antaminen, tutkimuksessa pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Analyysi on mukana laadullisen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa ja se ohjaa tutkimusprosessia ja tiedonkeruuta. Toisin kuin määrällisessä, laadullisessa tutkimuksessa luodaan uusia hypoteeseja tutkimuksen edetessä. (Kananen, 2014, s. 18)

Mitä vähemmän tutkittavasta ilmiöstä tiedetään, sitä todennäköisemmin käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu parhaiten seuraavanlaisiin tilanteisiin: 1) Ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita, tutkimusta. 2) Halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys. 3) Luodaan uusia teorioita ja hypoteeseja. 4) Halutaan ilmiöstä hyvä kuvaus. (Kananen, 2010, s. 4)

Kananen (2014, s. 19) mukaan laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta ja antaa uuden tavan ymmärtää ilmiötä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä mahdollisimman paljon irti ja käsitellä sitä perusteellisesti syvyyssuunnassa. Tutkimuksen tulosta ei voida yleistää, se pätee vain tutkimuskohteen osalta. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Tutkimukseen liittyy suora kontakti tutkittavan ja tutkijan

välillä. Tutkimus tehdään oikeassa kontekstissaan eli tutkija menee ilmiön pariin ”kentälle” haastattelemaan tai havainnoimaan.

Tähän teoriaan pohjaten opinnäytetyön aiheena oleva tunnekasvatus, vanhempien käsitykset sekä vanhempien antama merkitys tunnetaidoille nousevat merkittäviksi teemoiksi osana tutkimuksen tietoperustaa.

Aineisto hankittiin kahdella eri aineistonkeruumenetelmällä: teemahaastattelulla ja learning cafe eli oppimiskahvila -menetelmällä. Opinnäytetyössä käytimme kahta eri menetelmää, jotta aineisto olisi tarpeeksi laaja tutkimustehtävään nähden ja vastaisi tavoitteitamme eli saisimme mahdollisimman paljon vastauksia vanhemmilta. Teemahaastattelu toteutettiin opinnäytetyön yhteistyöpäiväkodin varhaiskasvatuksen opettajan kanssa, joka työskentelee päiväkodissa 3—5-vuotiaiden lasten kanssa. Teemahaastattelun teemat oli yhdessä sovittu tilaajapäiväkodin johtajan kanssa etukäteen. Learning cafe -menetelmä toteutettiin vanhemmille järjestetyssä vanhempainillassa. Learning cafessa käytettiin samoja kysymyksiä kuin varhaiskasvattajan teemahaastattelussa, mutta kysymykset oli muotoiltu ryhmätyöskentelyn tarkoitusta vastaavaksi. Teemat kuitenkin säilyivät samoina.

6.3 Teemahaastattelu ja sen toteutus

Teemahaastattelun ideana on selvittää, mitä henkilö ajattelee jostakin asiasta ja tämä kysytään henkilöltä suoraan. Haastattelu onkin eräänlainen keskustelu, jossa tutkija pyrkii selvittämään haastateltavalta aihepiiriin merkitykselliset asiat. (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018, ss. 27—28) Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan Hirsijärvi ja Hurme (2007) määrittelevät, että teemahaastattelussa edetään tutkimuskysymykseen etukäteen mietittyjen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten avulla. Teemahaastattelun etu on se, että haastattelun aikana voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä sekä syventää kysymyksiä haastateltavan vastauksiin nähden. Haastattelun suurin etu tutkimuksessa onkin sen joustavuus. Haastattelijä voi toistaa kysymyksen, oikaista väärinymmärryksiä sekä käydä vapaata keskustelua haastateltavan kanssa. Kysymykset voidaan myös esittää siinä järjestyksessä kuin haastattelijä kokee ne tilanteeseen sopivaksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 85, 87—88)

Teemahaastattelussa metadologisesti nostetaan ihmisen tulkintoja kysytävästä asiasta, hänen erilaisille asioille antamiaan merkityksiä sekä sitä, miten nämä merkitykset ovat vuorovaikutuksessa syntyneet. Teemahaastattelua kutsutaankin usein myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, koska haastattelu voi toteutua avoimen haastattelun tai strukturoidun haastattelun tapaisesti tai jotenkin siltä väliltä. Kuitenkin teemahaastattelussakaan ei voida kysellä aivan, miten sattuu, vaan kysymysten avulla pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävään ja tutkimuksen tarkoitukseen. Etukäteen valitut teemat perustuvat jo ilmiöstä tiedettyyn tietoon eli viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi, ss. 87—88)

Teemahaastattelun teemat muokkaantuvat oman intuition perusteella. Niiden pohtiminen vaatii luovaa ideointia eikä teemoja miettiessä tule olla liian kriittinen. (Eskola, ym. 2018, s. 41) Haastattelun teemat valikoituivatkin heti yhteistyöpäiväkodin kanssa ensimmäisellä yhteisellä tapaamisella. Päiväkodin oma kiinnostus oli tutkia, mitä käsityksiä vanhemmilla on lastensa tunnetaitojen kehittymiseen päiväkodissa. Myöhemmin päädyimme yhteistyöpäiväkodin kanssa siihen, että olisi hyvä opinnäytetyön onnistumisen kannalta tietää, miten varhaiskasvatuksen henkilökunta näkee tunnekasvatuksen toteutuvan kyseisessä päiväkodissa. Varhaiskasvattajan haastattelussa myös selkeni hänen näkemyksensä vanhempien asemasta kasvatusyhteistyössä toteutettavasta tunnekasvatuksesta. Kysymykset, jotka esitettiin varhaiskasvattajalle sekä learning cafessa vanhemmille pohjautuivat yhteisiin teemoihin. Teemat olivat seuraavanlaiset:

- Löytyykö päiväkodin henkilökunnalta herkkyyttä tunnistaa ja tukea lapsia, joilla on mahdollisia sosiaalisemotionaalisia haasteita? Haasteina mahdollisesti aggressiivisuutta ja levottomuutta. Myös huomioidaanko erityishervät lapset, joilla esimerkiksi vaikeuksia syömisessä ja nukkumisessa?
- Huomioidaanko päiväkodissa lapsen tarpeet yhdenvertaisesti tunnetaitojen opettelussa?
- Koetaanko tunnekasvatuksen näkökulmasta tärkeänä, että päiväkodin henkilökunta tietää lapsen kotiloista ja millaisen merkityksen se antaa päiväkodissa toteutettavaan tunnekasvatukseen?

Lisäksi teemoiksi valikoituivat myös seuraavat:

- Miten tunnekasvatusta toteutetaan päiväkodissa?
- Millaisia tunnetaitoja lapset oppivat päiväkodissa?

Haastattelu toteutettiin yhdelle varhaiskasvatuksen opettajalle, joka työskentelee 3—5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Päädyimme haastattelemaan vain yhtä varhaiskasvatuksen opettajaa, koska tutkimuksen pääpaino on vanhempien käsityksien tutkimisessa. Varhaiskasvatuksen opettajan haastattelun tarkoituksena oli yleisesti selvittää, kuinka kyseisessä päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta ja millainen näkemys varhaiskasvatuksen opettajalla on vanhempien suhtautumisesta tunnetaitojen opetteluun päiväkodissa. Haastattelu toteutettiin ennen vanhemmille järjestettyä learning cafe -aineistonkeruuta, jolloin vanhempien aineistonkeruu ei vaikuttaisi varhaiskasvatuksen opettajan vastauksiin.

Haastattelun kysymykset lähetettiin etukäteen päiväkodille, jolloin 3—5-vuotiaiden lapsiryhmän henkilökunta pystyi miettimään yhdessä vastauksia haluttuihin kysymyksiin ennen haastattelun toteutusta. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan juuri haastattelun onnistumisen kannalta suositeltavaa onkin tutustua, joko haastattelun kysymyksiin, teemoihin tai aiheeseen etukäteen. Tämä toteutuukin parhaiten, kun lupa-asiat ovat hoidettu

ja haastattelun ajankohta sovittu. Haastattelun etu on myös se, että haastateltavaksi valikoituu henkilö, joka tietää haastattelun aiheesta kaikista eniten sekä henkilökohtaisesti sovitusta haastatteluajasta harvemmin kieläytyään tai aineiston hyödyntäminen opinnäytetyössä estettäisiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 85–86)

Tutkimusluvut hoidettiin sähköpostiyhteydenotolla kyseisen kunnan sivistyksen ja hyvinvoinnin hallinnon palvelusuunnittelijan kanssa sekä opinnäytetyön yhteistyöpäiväkodin johtajan kanssa. Lupa-asiakirjojen allekirjoittamisen jälkeen sovimme haastattelun ajankohdan suoraan varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Haastattelu toteutettiin päiväkodin ulkopuolella. Haastateltava allekirjoitti ennen haastattelua suostumuslomakkeen (Liite 3), jossa hän valtuutti haastattelijoille luvan käyttää haastattelua opinnäytetyössä. Haastattelu kesti noin 45 minuuttia, ja se äänitettiin kahdelle eri laitteelle. Haastattelu eteni odotetusti valittujen teemojen mukaisesti. Tarvittaessa esitimme tarkentavia kysymyksiä tai avasimme haastateltavalle kysymyksen taustaa ajatellen opinnäytetyön päätutkimuskysymyksiä.

6.4 Learning cafe eli oppimiskahvila vanhemmille

Learning cafen eli toiselta nimeltään oppimiskahvilan ajatuksena on ideoida ja oppia. Se on yhteistoimintamenetelmä, joka pohjautuu keskusteluun sekä tiedon luomiseen ja sen siirtämiseen. Learning cafe -menetelmä soveltuu yli 12-henkisille ryhmille. Menetelmän käyttötarkoitus on keskustelun luominen. Keskustelun aikana on tarkoitus selittää omia näkemyksiä sekä löytää ryhmälle yhteisymmärrys. Menetelmän tavoitteena on yhteisten ratkaisujen löytäminen. Kaikkien ryhmäläisten näkemyksiä saa kommentoida sekä kyseenalaistaa, mutta yhteisenä päämääränä toimii konsensukseen pyrkiminen eli ryhmäläisten yhtenäisen mielipiteen saavuttaminen. (Innokylä, 2016) Yhdessä työskentelemisen kautta lisäksi luodaan yhteistä merkitystä pohdittavan aiheen ympärille. Menetelmä tukee dialogisuutta prosessin aikana. (Tevere, n.d)

Oppimiskahvilamenetelmässä keskitytään erilaisten teemojen tai kysymysten ratkaisemiseen ryhmässä. Ajatuksena on, että osallistujat jakautuvat pienryhminä pöytäkuntiin. Prosessin aikana pöytäryhmät vaihtavat pöydästä toiseen, jolloin aina uusi pöytäryhmä pohtii pöydän ympärillä jo ennestään muotoutuneita tuotoksia ja kehittää niitä eteenpäin sekä tuo uusia ideoita pöytään. (Innokylä, 2016) Pöytäryhmässä aineiston keruu voi tapahtua paperille, fläppitaululle tai kertakäyttöliinoille. Ideat ja ajatukset voidaan kirjata ylös tai esittää esimerkiksi kuvin ja eri näkökulmin. Jokainen ryhmäläinen saa kirjata omia sekä keskustelussa syntyneitä ideoita. (Tevere, n.d.)

Pöytiä learning cafeessa on yhtä monta kuin käsiteltäviä teemoja tai kysymyksiä. Ohjaajan tehtävänä on selostaa learning cafeen eteneminen sekä

tavoite osallistujille. Teemat/kysymykset voidaan valita yhdessä ennen learning cafeen aloittamista, tai ne voivat olla jo ohjaajan ennestään nimeämät. Osallistujat ovat jaettu yhtä isoihin ryhmiin, keskimäärin 4-6 henkeä ryhmää kohden. Pöytään voidaan valita erillinen puheenjohtaja/kirjuri. Tietyn ajan kuluttua ryhmät vaihtavat pöytiä. Puheenjohtaja/kirjuri voi pysyä paikallaan koko prosessin ajan. Ryhmän kierrettyä kaikki pisteet työt esitellään kaikille ryhmille. (Innokylä, 2016)

Vilka (2015) mainitsee teoksessaan Anttilan (1996) näkökulman, jonka mukaan erityisesti erilaisissa kehittämishankkeissa, joissa tavoitteena on käsitteiden, kielen, toimintatapojen sekä keskustelun luominen ja sen ymmärtäminen erilaiset ryhmähaastattelut aineistonkeruumenetelmänä ovat hyvin hedelmällisiä. Learning cafeeta voidaankin hyödyntää aineistonkeruu tapana juuri ryhmähaastattelussa. Ryhmähaastattelu toimii nimittäin hyvin samalla ajatuksella kuin oppimiskahvila; se toteutetaan ryhmälle, jolla on asetettu tavoite esimerkiksi juuri ideoiden luominen. (Vilka, 2015, s. 125)

Ryhmähaastattelua voidaankin tulkita myös ryhmäkeskusteluna. Ryhmäkeskustelu painottaa ryhmien toimintatapoja: kuinka ryhmässä tuodaan esille mielipiteitä ja kuinka niitä perustellaan, miten erimielisyyttä ilmaistaan sekä kuinka neuvottelut johtavat yhteisymmärrykseen keskustelun aihepiiristä. Ryhmäkeskustelussa keskitytään käsittelemään ennalta määritettyä aihetta. Mikäli keskustelua tulee ohjata vuorovaikutukseen niin haastattelijaa kutsutaan yleensä moderaattoriksi tai fasilitaattoriksi. Ryhmäkeskusteluilla yleisesti viitataan alle 10 hengen ryhmään, jossa tutustutaan tiettyyn teemaan vuorovaikutuksen välityksellä. Ryhmähaastattelussa kuitenkin on omat riskinsä. Vahvasti tutkimusaineistoon vaikuttaa ryhmän dynamiikka, se voi heikentää tai vahvistaa aineiston monipuolisuutta. Ryhmähaastattelut ovat myös yleensä hyvin arvaamattomia, mikä puolestaan vaikeuttaa niihin valmistautumista ja ennakoitua. Näkökulmia voi kaventaa, jos ryhmään kuuluu liian dominoiva jäsen tai osallistujat ovat liian varovaisia. Ryhmässä jo aiemmin kyteneet vinoumat voivat luoda myös yksipuolisia tulkintoja, mitä tutkija ei havaitse keskustelun lomasta. (Pietilä, 2017, ss. 111–113, 115–116)

Opinnäytetyössämme toteutettu learning cafe sovittiin järjestettäväksi päiväkodin vanhempainillassa. Ennen vanhempainiltaa ryhmiin jaettiin jokaiselle perheelle kutsu, jossa kerrottiin tulevan vanhempainillan sisällöstä ja tarkoituksesta (Liite1). Kutsun ohessa oli myös osallistumislomake, joka tuli toimittaa ryhmän kasvattajalle tiettyyn päivämäärään mennessä. Ennen varsinaista vanhempainiltaa kävimme päiväkodilla katsomassa paikat sekä keskustelemassa osallistujamäärästä. Osallistujamäärä oli silloin 8 vanhempaa, mutta ryhmän varhaiskasvatuksenopettaja totesi, että osallistujamäärä voi vielä hiukan muuttua.

Vanhempainilta järjestettiin 11.9.2019 päiväkodin omissa tiloissa. Ennen vanhempien saapumista laitoimme tilan ja kahvitarjoilun valmiiksi.

Ryhmän kasvattajat tulivat vähän ennen vanhempainillan alkamista ja kertoivat, että osallistujia tulee olemaan noin 10. Varhaiskasvattajat ottivat vanhemmat vastaan ja aloittivat illan. Esittelyiden jälkeen pidimme vanhemmille noin 20 minuutin pituisen suullisen esityksen tunnetaidoista, sosioemotionaalisesta kehityksestä sekä yleisesti päiväkodeissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta. Esityksen pohjana käytimme opinnäytetyöhön koottua teoriaa. Esityksen jälkeen kerroimme vanhemmille illan kulun ja learning cafe -menetelmästä. Ennen learning cafeen aloittamista vanhemmat täyttivät lupalomakkeen. Ryhmän kasvattajat eivät osallistuneet learning cafeen toteutukseen, jolloin vanhemmat saivat keskenään keskustella ja vaihtaa ajatuksia kysymysten ympärillä.

Koska vanhempia oli 10, jaoimme ryhmän kahtia ja ohjasimme molemmat ryhmät omille pisteille. Alun perin ajatus oli, että vanhemmat kiertäisivät pisteitä liikkuen eri huoneisiin, mutta vähäisen osallistujamäärän takia päädyimme tähän ratkaisuun. Jokaiseen kysymykseen oli varattu kahdeksan minuuttia, ja ajan päätyttyä pyysimme vaihtamaan kysymystä. Kysymyksiä oli yhteensä kuusi kappaletta. Ajanoton lisäksi oma roolimme learning cafessa oli ainoastaan kierrellä ryhmissä ja olla apuna tarvittaessa. Tarkoituksemme oli antaa vanhemmille rauha keskustella toistensa kanssa ja jakaa omia käsityksiään sekä ajatuksia.

Learning cafeen jälkeen keräsimme koko porukan vielä kasaan palautteen ja ajatustenvaihdon ajaksi. Yhteisten kysymysten lisäksi vanhemmat vastasivat vielä henkilökohtaisesti palautelomakkeeseen (Liite 2), jossa he pääsivät kertomaan ajatuksia illasta oman vanhemmuuden näkökulmasta sekä antamaan yleisesti risuja ja ruusuja uudentavasta toteuttaa vanhempainilta.

Yleisesti keskustelu toiminnallisesta vanhempainillasta oli myönteistä ja ilta sujui odotusten mukaisesti. Aikaraja vanhempainillalle pysyi sovitussa 1,5 tunnissa, ja ilta sujui muutenkin onnistuneesti. Yhteisen osuuden jälkeen vanhemmilla oli vielä mahdollisuus jutella varhaiskasvatuksenopettajan kanssa omassa rauhassa.

6.5 Aineiston analyysi

Ennen aineiston analyysia litteroimme varhaiskasvatuksen opettajan teemahaastattelun. Litteroinnilla tarkoitetaan tekstien puhtaaksi kirjoittamista esimerkiksi puhemuotoisesta nauhoitteesta. Litterointia ei tarvitse suorittaa erikoismerkkejä käyttäen, jos kielen käyttö tai vuorovaikutus ei ole analyysin kohteena. Tärkeintä on kirjoittaa ylös kaikki puhutut lauseet ja virkkeet. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Haastattelu tuotti litteroitua aineistoa yhteensä 11 sivua. Koska opinnäytetyössämme ei ole olennaista keskittyä kieleen, emme käyttäneet erikoismerkkejä litteroinnissa. Halusimme kuitenkin litteroida haastattelun sanasta sanaan, että mitään olennaista ei jäisi huomaamatta.

Kun aineisto oli litteroitu, aloimme purkamaan sitä sisällönanalyysin avulla. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan Hämäläinen ym. (1987) määrittelevät sisällönanalyysin olevan tapa, jolla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Sisällönanalyysissa tulee kiinnittää huomiota siihen, että informaatio ei pääse katoamaan. Laadullisen aineiston analysoinnin ajatuksena on lisätä informaation arvoa, koska hajanaisesta aineistosta tehdään selkeä, mielekäs ja yhtenäinen. Selkeän aineiston perusteella voidaan tehdä täsmällisiä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, kun aineisto on ensin jaettu osiin, käsitteellistetty ja tulkittu uudella tavalla järkeväksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 110) Sisällönanalyysin jälkeen purimme aineiston osiin ja lähdimme tulkitsemaan sitä uudestaan. Tässä käytimme analysointimenetelmänä teemoittelua ja sen avulla aineistoa pystyi tulkitsemaan sekä koodaamaan. Tämän avulla aineistosta sai esille uusia teemoja, jotka yhdistivät vastauksia ja saivat johtopäätöksiin lisää selkeyttä ja johdonmukaisuutta.

Käytimme teemoittelua sekä teemahaastattelun että learning cafen antaman aineiston analysoimisessa. Learning cafen aineisto koostui vastauksista, jotka vanhemmat saivat vapaasti kirjoittaa fläppipapereille. Haastattelun analysoitava aineisto koostui litteroidusta materiaalista. Vanhempien vastaukset siirrettiin sähköiseen muotoon, jotta niitä oli helpompi analysoida. Tämän jälkeen molemmat aineistot käsiteltiin koodauksen avulla. Kiviniemi (2018) määrittelee aineiston analyttisyyttä edustavan systemaattinen luokittelu ja jäsentäminen teema-alueisiin sekä koodaaminen osiin, jotka on helpompi tulkita. Raportissa tulee tarkastella teemoja kokonaisvaltaisesti. Tutkimustulosten analysointi voidaan rakentaa teemojen ydinkategorioihin, jotka kuvaavat tulkittavaa kohdetta. Tässä tutkimuksen vaiheessa tutkijalla itsellään on vastuu löytää keskeisimmät käsitteet ja puolestaan karsia pois epäolennaista aineistoa ajatellen tutkimustehtävää. (Kiviniemi, 2018, ss. 82–83) Kävimme aineiston läpi useita kertoja ja poimimme sieltä kohtia, jotka vastaavat päätutkimuskysymyksiin. Teemojen löydyttyä koodasimme ne eri värein, jolloin aineiston kasaaminen ja tulkinnan tekeminen helpottui. Vaikka aineistoja oli kaksi, molemmista löytyi analysoinnin aikana yhteneviä vastauksia. Lopulliset teemat muodostuivat koko aineiston läpi toistuneista aihealueista, jotka antoivat vastauksia itse tutkimustehtävään.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tämä osio käsittelee yksityiskohtaisesti teemahaastattelun sekä learning cafe -menetelmällä saatujen aineiston analysoinnin jälkeen syntyneitä tuloksia. Tulokset kerrotaan johdonmukaisesti käyttäen teemahaastattelussa olleiden kysymysten teemoja. Kysymysten teemat ovat päiväkodissa tapahtuva tunnekasvatus, lapsen tarpeiden huomioiminen tunnekasvatuksessa, kasvattajien herkkyys tunnekasvatuksessa, tieto ja ohjaus

tunnekasvatuksessa, opitut tunnetaidot sekä kotilojen merkitys tunnekasvatuksessa päiväkodissa.

7.1 Varhaiskasvattajan haastattelun tulokset

Varhaiskasvatuksen opettaja vastasi haastattelun kysymyksiin, jotka oli lähetetty jo etukäteen työyhteisön pohdittavaksi. Haastateltavalla oli muistiinpanot tukena haastattelussa. Hän antoi meille luvan hyödyntää niitä, mikäli ajattelemme niiden täydentävän haastattelun vastauksia. Haastattelu osoittautui kattavaksi emmekä tämän vuoksi kokeneet muistiinpanojen käyttämiselle tarvetta. Tulokset on koottu kysymyksissä olleiden teemojen mukaisesti.

7.1.1 Tunnekasvatus päiväkodissa

Haastattelun ensimmäisen kysymyksen tarkoitus oli selvittää, miten tunnekasvatusta toteutetaan yhteistyöpäiväkodissa. Varhaiskasvatuksen opettaja kertoi, että arjen toiminnot ovat näkyvin osa tunnekasvatusta. Käytännössä tämä tarkoittaa tunteiden sanoittamista lapsen ikätaso huomioiden sekä keskustelua arjen tilanteista. Keskustelua käydään lasten kanssa huomioiden tilanteiden pedagoginen ydin ja mahdollisuus pohtia oikeaa ja väärää, jolloin keskustelu syvenee tunteiden kautta. Päiväkodissa on käytössä erilaisia materiaaleja tunnekasvatukseen, kuten tunnekortit. Varhaiskasvatuksen opettaja ajattelee tunnekasvatuksen toteutuvan ymmärtämällä kehon ja tunteen oleellisen yhteyden. Pohjana tunnekasvatukselle kasvattajien on hyvä tietää, miten tunteet vaikuttavat ihmisen kehoon ja stressitilaan sekä sen säätelyyn. Tämän lisäksi kasvattajien tulee ymmärtää syy-seuraussuhteet sekä miten tunnetiloja voidaan ehkäistä, jotta ne eivät käy liian kuormittaviksi ja voimakkaiksi.

Haastattelun edetessä kysyimme lisäkysymyksen liittyen keinoihin, joita lapsilla on tunteiden purkamiseen. Haastateltava vastasi, että keinojen käyttäminen lapsien kanssa saattaa olla loppujen lopuksi vaikeaa. Kuitenkin yksittäisissä tilanteissa erilaiset keinot saattavat toimia. Toimivina keinoina varhaiskasvatuksen opettaja on pitänyt maalausta tai kiukun piirtämistä paperille ja sen runttaamista roskeen. Fyysisen toiminnan lisääminen tilanteeseen saattaa toimia, mutta ryhmässä toimintatapojen ottaminen osaksi arkea on vaikeaa, vaikka keinoja olisi harjoiteltu lapsen kanssa kahden.

7.1.2 Lasten yhdenvertaisuus tunnekasvatuksessa

Kysyttäessä lasten tarpeiden tasapuolisesta huomioon ottamisesta tunnetaitojen opettelussa, haastateltava tarkensi kysymyksen käsitettä tasapuolinen. Haastattelun myötä korjasimme kysymyksen muotoon: Millä tavoin jokaisen lapsen tarpeet huomioidaan yksilöllisesti tunnetaitojen opettelussa päiväkodissa? Vaikka haastattelukysymystä laatiessa ajattelimme

kysymyksen saman suuntaisesti kuin haastateltava, emme oivaltaneet näiden kahden käsitteen ”tasapuolinen” versus ”yhdenvertainen” keskeistä eroa. Haastateltava kertoi, että yhdenvertaisen tunnekasvatuksen mahdollistaa oman lapsiryhmän hyvä tuntemus. Tieto, kuinka paljon eri lapsilta voi vaatia tai kuinka paljon heille voi antaa, mahdollistaa lasten yhdenvertaisuuden.

H: Mun mielestä tunnekasvatuksessa tosi tärkeä, tärkeä pointti se, että kuinka paljon tukee joku toinen tarvii. Se voi vaatia hirmusesti kannattelua pienenki tunteen läpikäymiseen, kun joku toinen taas selviää suuresta myrskystä aika pienelläkin tsemppaamisella.

Pyysimme haastateltavaa tarkentamaan, kuinka arjen tilanteissa yhdenvertaisuutta pystytään muutoin ottamaan huomioon. Haastateltava kertoi, että yksöiskeino on riittävä määrä aikuisia, jotka ovat tilanteessa oikeasti läsnä. Pienryhmien merkitys on tärkeää varsinkin siirtymissä ja ruokailutilanteissa. Aikuisen oma toiminta ja rauhallisuus ovat ensiarvoisen tärkeässä roolissa.

7.1.3 Kasvattajien herkkyys lasten sosioemotionaalisissa haasteissa

Haastateltava vastasi, että ainakin teoreettisesti varhaiskasvatushenkilökunnalla on herkkyys tunnistaa ja tukea lapsia sosioemotionaalisissa haasteissa. Hän kuitenkin kertoo, että varsinkin nykyään arki on työntekijöille varsin stressaavaa, mikä saattaa vaikuttaa kasvattajan omaan herkkyyteen sekä sensitiivisyyteen kohtaamisissa lasten kanssa. Haastateltava pohtii, että tämä saattaa olla inhimillisyyttä ja pitkälti työelämän rakenteelliset tekijät ovat se arkea murentava tekijä eikä ole lähtöisin työntekijän omasta toiminnasta.

Haastateltava kertoo, että arjessa toimivat kaverikerhot on koettu hyvänä tukena lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Kaverikerhot toimivat pienissä ryhmissä, joissa on tukea tarvitseva lapsi muutaman kaverin kanssa ja siellä tehdään yhteishenkeä ja itsetuntoa kannattelevia harjoituksia. Toisena tärkeänä osana on aikuisen malli ja mallintaminen. Haastateltava nostaa esille myös kehollisuuden hyvän kosketuksen ja hengittämisen kautta. Näillä keinoilla pystytään tukemaan lasta tunnemyrskyn keskellä ja saamaan lapsen huomio omaan fyysiseen olotilaan. Haastateltava kertoo opettavansa lapsia hengittämään syvää vatsahengitystä, jolloin kortisoni- ja adrenaliinitasot sekä sydämensyke laskevat. Kehollisuuden kautta lapset oppivat sanallistamaan, esimerkiksi miltä tuntuu, kun on mukava olla.

7.1.4 Tieto ja ohjaus päiväkodista kotiin

Haastateltava toteaa, että vasu-keskustelut ovat ykköspaikka, missä vanhemmille jaetaan tietoa ja ohjausta tunnekasvatukseen kotona sekä mahdollisiin haasteisiin siellä. Vanhemmille vasu-keskustelut ovat selkeästi paikka, jossa nostetaan esille asioita, mitkä eivät nouse esille arjen keskellä. Haastateltava kertoo vanhempien olevan orientoituneita vasu-keskusteluihin.

H: Mutta tota kyllä herkästi sit, jos näkee et lapsella on jotakin juttua niin kysyn vanhemmilta, että ootteko huomannu/onko kotona tämmöstä ja yritän sitä kautta ikään kuin saada sitä keskustelua.

Haastateltava toivoo, että keskustelun avaisi vanhempi eikä asetelma ole ammattilaisjohtoinen ja kaikkitietävä vanhempien suuntaan. Pienten keskustelujen ja kasvattajien ihmettelyn ”onko teillä mitään vinkkiä antaa tähän” kautta keskustelu vanhempien kanssa on helppo avata ja se lähtee luontevammin käyntiin. Varhaiskasvatuksen opettaja on huomannut, että vanhemmat valitettavan vähän kyselevät lapsensa päiväkotitouhuista. Haastateltava pohtii suomalaisen kulttuurin roolia siinä, kuinka asiat nostetaan esille vasta niiden ollessa haasteellisia. Kuitenkin varhainen puuttuminen ja avoin keskustelu puolin ja toisin olisi lapselle parhaaksi ja hänen etunsa mukaista.

Päiväkodista on annettu kotiin käytännön vinkkejä lapsen yksilölliset haasteet huomioiden. Kotiin on annettu kuvia ja ohjeistettu niiden käyttöön ja tehty esimerkiksi scrapbookkeja. Haastateltava kertoo, että scrapbook sisältää lapsen perheestä kuvia. Lapsi voi kantaa scrapbookia mukanaan ja aina halutessaan tarkastella sitä.

Jos päiväkodin varhaiskasvatushenkilökunta kokee tarvitsevänsä enemmän tukea lapsen haastavan käytöksen kanssa, kutsutaan ryhmään tarvittaessa varhaiskasvatuksenerityisopettaja eli veo. Haastateltava on huomannut, että veo:n toimesta lapsen asioihin tarttuminen tuo sisältöön enemmän painoarvoa kuin samasta asiasta keskustelu ryhmän kasvattajien kanssa. Veo:n työnkuva kuitenkin ulottuu lähinnä päiväkodin toimintaympäristöön ja kodin haasteisiin apu saattaa tulla perheneuvolan tai perhetyön kautta. Yhteistyötahojen kanssa pidetään konsultaatioita ja neuvotteluja lapsen asioista yhdessä päiväkodin kanssa. Yhteistyön kautta jaetaan kotiin toimivia käytänteitä lapsen haasteisiin. Haastateltava pohtii päiväkodin merkitystä lapselle vanhempien näkökulmasta, kuten onko päiväkodin merkitys ainoastaan päivähoido vai lapsen kehitystä tukeva ja edistävä pedagoginen ympäristö. Vanhempien tietoisuus varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta auttaisi yhdessä käytävissä keskusteluissa ja kasvatusyhteistyön toteutumisessa. Avoin vuoropuhelu lapsen kanssa toimivista toimintatavoista tukee sekä päiväkodin toimintaa että vanhemmuutta kotona.

7.1.5 Tunnetaitojen opettelu päiväkodissa

Lapsi oppii kolmen vuoden iässä nimeämään tunteita, ja haastateltava kertoo, että oppiminen tapahtuu nopeasti varsinkin, kun oppiminen on yhdistetty lapsen omaan tilaan. Tämän ikävuoden myötä lapsi oppii tunnistamaan viisi tai kuusi perustunnetta.

Haastateltava kertoo, että itsetunnon vahvistuminen on tärkeä asia tunnekasvatuksessa ja he ovat päiväkodissa sitä vahvistaneet lapsen vahvuuksia miettimällä esimerkiksi kavereiden kanssa toimimisessa. Tunnekasvatuksen avulla lapsi oppii, että kaikki tunteet ovat hyväksytyjä, mutta niiden ilmaisemista täytyy harjoitella. Haastateltava korostaa, että kehitystä ja oppimista tapahtuu koko ajan eikä oppiminen mene aina tietyn järjestyksen mukaan. Toinen tärkeä esille nostettu asia on perheen sisällä tapahtuva tunnekasvatus sekä kotona olevat vertaissuhteet, kuten sisarukset. On täysin perheestä kiinni, kuinka paljon heillä on tilaisuuksia keskustelulle. Jos lapsella ei ole sisarusia, lapsi saattaa käsitellä päiväkodissa ensimmäistä kertaa mustasukkaisuuden tunteita tai kokea ristiriitatilanteita. Kärsivällisyys ja tilan antaminen harjaantuvat päiväkodissa.

7.1.6 Kotiolojen merkitys tunnekasvatuksessa

Varhaiskasvattajien olisi hyvä tietää lapsen kotioloista. Mikäli tieto suuremmista elämänmuutoksista ei saavuta kasvattajia sillä hetkellä, tilanteeseen puuttuminen lapsen jo oireillessa voi olla hankalampaa. Kotiolojen merkitys tunnekasvatukseen tuo mahdollisuuden varhaiseen puuttumiseen ja/tai ennaltaehkäisyyn. Kotioloista tietäminen lisää myös lapsen yhdenvertaisuutta päiväkotiryhmässä. Kun tiedetään kotioloissa olevasta muutoksesta, niin päiväkodissa kasvattajat osaavat ymmärtää lapsen erilaista käytöstä ja toimintaa kuin normaalisti.

H:Kun miettii sitä arkee. Onko se, jos sä tiedät minkä takia sillä lapsella on...on niinku kiukkunen mieli tai paha mieli niin tokihan se sillon on... muuttaa sitä suhtautumista siihen, että silloin sitä lasta kannatellaan eri tavalla tai ehkä se hänen yhdenvertaisuusportaansa sielä nousee ylemmäs. Sen takia tietää häneltä ei yksinkertaisesti tässä tilanteessa voi odottaa nyt yhtään enempää, että toi on se mihin hän pystyy ja jos se on laps, joka normaalisti pystyis vaikka jollekin toiselle tasolle niin sillonhan sitä tietysti yrittäis lykätä ehkä sinne ”hei mikäs juttu tää on?”

Varhaiskasvattaja ymmärtää varhaiskasvatushenkilökunnan vaihtuvuuden olevan yksi syy, joka vaikuttaa kotioloista puhumiseen. Esimerkkinä kasvattaja kertoo, että uudelle kasvattajalle ei välttämättä kerrota kotioloista niin herkästi. Haastateltava muistelee aikaisempaa työpaikkaansa, jossa toimi vuosien ajan ja sai luotua luottamuksellisen ilmapiirin vanhempien kanssa. Haastattelun aikana varhaiskasvatuksen opettaja pohtii, voiko

luottamuksen kehittymisen esteenä olla vanhempien kokema epävarmuus työntekijöiden pysyvyydestä.

Monesti keskustelut vanhempien kanssa koskevat hyvin arkisia asioita päiväkodissa muun muassa onko lapsi syönyt tai nukkunut eikä keskustelu etene syvällisemmäksi, esimerkiksi juuri kotioloista puhumiseen.

7.2 Vanhempainillan learning cafen tulokset

Vanhemmat vastasivat jokaiseen kysymykseen omassa ryhmässään ja ryhmien vastaukset täydensivät toisiaan. Vanhempia osallistui learning cafeeseen 10, joista muodostettiin kaksi ryhmää. Kysymyksiä oli yhteensä kuusi ja ne loivat tutkimukseen erilaiset teemat. Tämä osio on koottu kysymyksissä olleiden teemojen mukaan.

7.2.1 Päiväkodin tunnekasvatus

Ensimmäisen kysymyksen kohdalla selvitimme vanhempien ymmärrystä päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta. Vanhemmat olivat tietoisia, että päiväkodissa luetaan kirjoja liittyen tunnekasvatukseen. Vanhemmat mainitsivat esimerkkinä Vahvuusvariksen, jonka avulla lapset olivat etsineet ja miettineet omia sekä kavereiden vahvuuksia. Vanhempien vastauksista selvisi, että päiväkodissa on toiminut kaverikerho ja pienillä käsitelty Kiva kaveri -teemaa. Jatkona kaveri- teemaan vanhemmat toivat esille, että päiväkodissa ryhmäytymiseen panostetaan eikä pienryhmissä olla aina parhaan kaverin kanssa. Kaveri-teemaan liittyen vanhemmilla on selkeä käsitys siitä, että tilanteet ja riidat selvitetään hyvin. Riitatilanteissa kaverilta pyydetään anteeksi. Vanhemmilla oli käsitys, että päiväkodin tunnekasvatus on lapsilähtöistä toimintaa. Vastauksista selviää, että lapsi on oppinut päiväkodissa työkaluja rauhoittumiseen.

Kysymykseen ”mitä tiedät päiväkodissa tapahtuvasta tunnekasvatuksesta”, vanhemmilta tuli pyyntö lisäinformaation tarpeesta. Vastauksessa tarkennettiin informaation siirtymistä kirjeitse, mikäli tieto on yleistä ja koskettaa kaikkia lapsia.

7.2.2 Lapsen tarpeiden huomioiminen tunnetaitojen opettelussa

Kysymykseen siitä, millä tavoin 3–5-vuotiaan lapsen tarpeet huomioidaan tunnetaitojen opettelussa päiväkodissa, toinen ryhmä vanhempia oli tarkentanut itse kysymystään muotoon: ”Onko mahdollista/miten on mahdollista huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet?” Kyseisen ryhmän kaikki vastaukset käsittelivät vuorovaikutuksen tärkeyttä. Vastauksissa kerrottiin, että vasu-keskustelu on hyvä paikka käydä läpi yksittäisen lapsen tarpeita sekä lapsen kanssa käytössä olevia keinoja. Vuorovaikutus puolin ja toisin mahdollistaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioinnin.

Toimintamallit oman lapsen kohdalla on hyvä käydä läpi henkilökunnan kanssa. Tärkeää on myös toiveiden ja yksilöllisten piirteiden kertominen vanhemmilta päiväkodin suuntaan. Yksilöllinen lähestymistapa oli myös toisen ryhmän vastaus, vaikka he eivät olleet muokanneet alkuperäistä kysymystä.

Vuorovaikutuksen lisäksi vanhemmilta nousi selkeä keino, kuinka lapsen tarpeet pystytään huomioimaan tunnetaitojen opettelussa. Heidän vastauksensa oli, että päiväkodissa sanoitetaan tunteita, jotta lapsen käyttäytymisen taustalla olevat syyt selviäisivät.

7.2.3 Kasvattajien merkitys tunnekasvatuksessa

Kysymys kasvattajien herkkyydestä sosioemotionaalisissa haasteissa herätti vanhemmissa henkilökunnan vaihtuvuuden merkityksen kyseenalaistamista. Vanhempia mietitytti, kuinka tieto siirtyy esimerkiksi vasussa sovitusta asioista kasvattajalta toiselle. Vanhemmat ajattelivat, että henkilökunnan pysyvyys lisää lapsituntemusta.

Vanhempien mielestä varhaiskasvattajilta löytyy herkkyyttä ja ammattitaitoa tunnistaa ja tukea lapsia tunteellisissa hetkissä. Kasvattajat osaavat lukea lapsia ja ennakoida heidän käytöstään sekä löytää yksilöllisiä keinoja helpottamaan haasteita.

Vastausten perusteella tiedon ja ohjauksen antamisessa on kehitettävää. Vanhemmat kertoivat, että toisessa ryhmässä yksi viidestä on saanut tietoa ja ohjausta koskien tunnekasvatusta kotona. Tiedonkulku koettiin haasteellisena, koska lasta hakiessa saattaa olla eri aikuinen työvuorossa. Arjessa vanhemmat eivät ole saaneet tietoa ja ohjausta, mutta vanhemmat tiedostavat, että kyselemällä saa tietoa, jos ymmärtää kysyä henkilökunnalta. Kuitenkin vasu-keskusteluissa vanhempien mielestä tähän on mahdollisuus.

7.2.4 Opitut tunnetaidot

Tarkensimme kysymystä päiväkodissa opituista tunnetaidoista niin, että vastaukset viittaavat viimeiseen kuluneeseen vuoteen. Eniten vanhempien vastaukset koskivat tunteiden ilmaisemista ja nimeämistä. Vastauksissa kerrottiin, että lapsi ilmaisee tunteitaan voimakkaammin sekä nimeää niitä enemmän kuin ennen päiväkotia. Nimeämiseen liittyen lapsi on päiväkodin aikana oppinut uudenlaisia tunnesanoja esimerkiksi ”tuntuu oudolle” tai ”miltä susta tuntuis jos...” Vanhemmat olivat huomanneet myös lapsella uudenlaisia eleitä ja kehonkielen käyttöä sekä keinoja oppia rauhoittamaan itseään.

Vanhemmat vastasivat, että lapsi on oppinut toimimaan ryhmässä, mikä näkyy ryhmätaitojen ja vuorovaikutuksen kehittymisenä. Tässä

ryhmytymisen teemassa vanhemmat ovat huomanneet myös kaverisuh-
teiden kehittymistä, joka ilmennyt esimerkiksi kaverin ikävöimisenä. Van-
hemmat nostivat yksittäisinä asioina, että kaverille ei saa nauraa ja kaikki
tulisi ottaa mukaan leikkeihin.

7.2.5 Kotiolojen merkitys tunnekasvatuksessa

Viimeinen kysymys oli: Kuinka tärkeää varhaiskasvattajien on tietää lapsen
kotioloista? Millaisen merkityksen se antaa tunnekasvatukseen? Vanhem-
pien mielestä lapsen kotioloista tietäminen tuo tunnekasvatukseen yksilöl-
lisen lähestymistavan. Vanhemmat olivat selkeästi listanneet asioita, joista
vanhempien tulisi kertoa varhaiskasvattajille. Näitä olivat muun muassa
huonosti nukuttu yö ja tilanne perheessä. Jos kotona tai lähipiirissä surua,
on lapsen mielialaa helpompi huomioida. Mikäli kasvattaja ei tiedä lapsen
elämästä kotona, voi tunnereaktioihin suhtautuminen tai reagoiminen olla
vaikeaa päiväkodissa.

Toinen selkeä teema vastauksissa on kasvatusyhteistyön merkitys. ”Tiedon
vaihtaminen henkilökunnan kanssa välillä arjessa haastavaa, kun aamulla
kiire töihin ja iltapäivällä paikalla ei välttämättä oman ryhmän aikuisia.”
Kiireen ja henkilökunnan vaihtuvuuden lisäksi vanhempia pohditutti re-
surssien jakautuminen, kun lapsia haetaan. Jos kasvattaja keskustelee jon-
kun vanhemman kanssa, kuinka lapsien valvominen onnistuu.

Yksittäisinä vastauksina vanhemmat esittivät, että alkukeskustelu lapsen
aloittaessa päivähoidon olisi hyvä järjestää. Toinen yksittäinen vastaus oli,
että lapsia pohdituttavia asioita voisi myös nostaa esille ryhmässä ja näin
niiden käsittely voisi olla helpompaa.

7.3 Varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien vastauksien kohtaaminen

Taulukko 1 kokoaa, selventää ja helpottaa varhaiskasvattajan haastattelun
ja learning cafen vastausten vertailua keskenään. Vastauksista löytyy sel-
keitä samankaltaisuuksia varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien vä-
lillä. Taulukon vastaukset on jaoteltu teemoittelun avulla, mistä johtopää-
töksissä lisää. Varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien vastausten tu-
lokset on esitelty aiemmin, mutta tässä osiossa vastauksia vertaillaan kes-
kenään.

Taulukko 1. Teemahaastattelun ja learning cafen vastaukset

Tukikysymysten teemat	Varhaiskasvattajan vastaus	Vanhempien vastaus
1.Tunnekasvatus päiväkodissa	Vuorovaikutus, sanoittaminen, materiaalit, kehollisuus, yksilöllisiä keinoja	Kirjat, kaverit/ryhmä, lapsilähtöisyys, työkalut rauhoittumiseen (pyyntö lisäinformaatiosta)
2.Lapsen tarpeiden huomioiminen tunnetaitojen opettamisessa	Lapsiryhmän tuntemus → yksilöllisyys, henkilökunta, ryhmä	Vuorovaikutus, vasu-keskustelut, yksilöllisyys, tunteiden sanoittaminen
3.Kasvattajien herkyys lasten sosiaalis-emotionaalisissa haasteissa	Teoria vs käytäntö, kaverit/ryhmä, kehollisuus	Henkilökunnan vaihtuvuus vs pysyvyys, löytyy ammattitaitoa ja yksilöllisiä keinoja
4.Tieto ja ohjaus tunnekasvatuksessa	Vasu-keskustelut, vanhempien aloite, kulttuuri, yksilölliset keinot, VEO/yhteistyötahot	Vasu-keskustelut, tietoa saa, jos osaa kysyä (1/5), henkilökunnan vaihtuvuus
5.Opitut tunnetaidot	Tunteiden nimeäminen, itsetunnon vahvistaminen, kaverit, perhe	Tunteiden ilmaisu (eleet ja kehonkieli) ja nimeäminen, työkalut rauhoittumiseen, kaverit/ryhmä
6.Kotiolojen merkitys tunnekasvatuksessa	Yksilöllisyys, varhainen puuttuminen/ennalta ehkäisy, henkilökunnan vaihtuvuus	Yksilöllisyys (alkukeskustelu), henkilökunnan vaihtuvuus, ryhmä

Tunnekasvatuksen toteutumisesta molemmat aineistot tuottivat samankaltaista sisältöä. Varhaiskasvatuksen opettaja puhui haastattelussa vuorovaikutuksen teemoista, jotka nousivat vanhempien vastauksissa osana kaveri- ja ryhmätaitoja -työskentelyä. Kehollisuuden teema on nähtävissä myös vanhempien käsityksestä, että lapsi on saanut työkaluja

rauhoittumiseen. Haastattelussa opettaja nosti erilaisten materiaalien käytön osaksi tunnekasvatusta, ja vanhemmat olivat puolestaan tietoisia, että kaveritaitoja oli käsitelty Vahvuusvaris-kirjan avulla. Muita tuloksissa olevia yhteneviä kohtia ovat yksilöllisyys ja lapsilähtöisyys.

Lapsen tarpeiden huomiointi -osio on todella yhdenmukainen. Kaikkien tutkimukseen osallistuvien vastauksissa mainittiin yksilöllisyys, jonka varhaiskasvatuksen opettaja liitti osaksi lapsiryhmän tuntemisen teemaa. Sen lisäksi henkilökunnan rooli ja sen liittäminen vasu-keskusteluihin tukee yksilöllisyyden teemaa. Vanhempien vastauksissa on maininta myös tunteiden sanoittamisesta osana lapsen tarpeiden huomiointia tunnetaitojen opettelussa.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastaus ”teoria vs. käytäntö” kohdassa kolme sisältää henkilökuntaan liittyvän merkityksen. Haastateltavan mukaan teoreettisesti kasvattajilta löytyy herkkyyttä, mutta rakenteelliset tekijät saattavat vaikuttaa kasvattajien toimintaan, esimerkiksi kiire ja arjen stressaavuus. Vanhempien vastaus tukee tätä näkemystä, sillä he ovat pohtineet omissa vastauksissaan työntekijöiden vaihtuvuutta. Vanhemmat ajattelevat kuitenkin, että henkilökunnalla on ammattitaitoa ja herkkyyttä lasten tunteellisissa hetkissä. Molemmista aineistosista selviää, että henkilöstön pysyvyys lisää lapsituntemusta. Kasvattajan vastauksissa näkyy enemmän käytännön toiminnot, kuten kaveri-kerhot ja kehollisuus, kun taas vanhemmat näkevät tämän teeman enemmän kokonaisuutena ja oman lapsen päiväkotiarjen kautta.

Tieto ja ohjaus -osiota on helppo tulkita. Sekä varhaiskasvattaja että vanhemmat pitävät vasu-keskusteluja ensisijaisena paikkana tiedon ja ohjauksen jakamiselle. Mielenkiintoinen huomio on, että varhaiskasvattajan toive vanhempien suunnalta lähtevästä keskustelusta, on ymmärretty myös vanhempien puolelta. Vanhemmat mainitsivat vastauksissaan, että tietoa ja ohjausta saa, jos ymmärtää kysyä. Sama näkökulma on kasvattajan pohdinnassa suomalaisesta kulttuurista. Vanhemmat kertovat, että toisesta ryhmästä yksi viidestä oli saanut ohjausta. Tämä näkyy varhaiskasvattajan vastauksessa: yksilöllisenä keinona eli päiväkodilta on annettu käytännön vinkkejä kotiin yksilölliset haasteet huomioiden. Vanhempien vastaus henkilökunnan vaihtuvuudesta vaikuttaa tiedon ja ohjauksen saantiin. Vanhemmat totesivat, että lasta hakiessa saattaa olla eri aikuinen kuin aamulla ja tämä vaikeuttaa tiedonkulkua heidän välillään. Varhaiskasvatuksen opettajan vastaus tiedosta ja ohjauksesta ulottuu yhteistyötahoihin asti, mutta vanhemmilta ei ollut vastausta tästä näkökulmasta.

Viides kohta taulukossa 1. on opitut tunnetaidot. Tunteiden nimeäminen sekä kaverit miellettiin teemaksi, jonka ympärillä on tapahtunut tunnetaitojen kehittymistä. Varhaiskasvatuksen opettaja liittää itsetunnon vahvistamisen osaksi ryhmä- ja kaveritaitoja. Vanhempien vastaus eleistä ja kehonkielestä tunteiden ilmaisussa kertoo kehollisuuden olevan näkyvä osa tunnekasvatusta. Vaikka kasvattaja ei tässä kyseenomaisessa osiossa

tuottanut aineistoa kehollisuudesta, sen voi ymmärtää silti osaksi tunnetaitoja, koska hän on puhunut opettavansa työkaluja rauhoittumiseen.

Yllättävää kyllä, sekä varhaiskasvattaja että vanhemmat olivat samoilla linjoilla kotiohjelmien merkityksestä ja sen roolista tunnekasvatukseen päiväkodissa. Haastattelun ja learning cafen vastauksista löytyivät teemat yksilöllisyys ja henkilökunnan vaihtuvuus. Tämän lisäksi varhaiskasvattaja toi tähän osioon varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn näkökulman, kun taas vanhemmat antoivat näkökulmaa, miten ryhmää voitaisiin hyödyntää paikkana käydä lapsia mietityttäviä asioita yhdessä läpi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätökset on laadittu aineiston eli teemahaastattelun ja learning cafen pohjalta. Teksti on vuoropuhelua aiempien tutkimusten ja kirjoittamamme teorian kanssa. Saamamme aineisto vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimus tuotti tietoa siitä, kuinka tunnekasvatusta päiväkodissa toteutetaan ja, mitä käsityksiä vanhemmille aiheesta on. Lisäksi aineisto tarjosi mahdollisuuden päästä tarkastelemaan, kohtasivatko varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien vastaukset keskenään.

Aineistosta nousi joitakin aiheita useaan otteeseen sekä varhaiskasvattajan että vanhempien vastauksista. Learning cafen vastauksista löytyi teemoitteluun avulla osa-alueita, jotka myös varhaiskasvattaja mainitsi haastattelussaan. Aineiston analysoinnin jälkeen uusiksi teemoiksi muodostuivat: yksilöllinen huomiointi, kaveritaidot, kasvattajien toiminta, ryhmä, tunteiden ilmaisu, henkilöstön määrä sekä kehollisuus. Vanhempien vastauksista teema yksilöllinen huomiointi nousi eniten esille, kun taas varhaiskasvattaja painotti vastauksissaan kehollisuutta. Kehollisuus nousi esiin kuitenkin myös vanhempien vastauksissa yhtenä teemana.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tunnekasvatusta toteutetaan päiväkodissa monin eri tavoin. Varhaiskasvatuksen opettaja kertoi haastattelussa, että arjen toiminnot ovat näkyvin osa tunnekasvatusta eli tunteiden sanoittaminen ja keskustelut. Myös Opetushallituksen (2018, s.33) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 todetaan, että henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja heitä rohkaistaan vuoropuheluun kysymysten avulla. Helenius ja Lummelahti (2018, 134) esittävät, että toiminnot, kuten materiaalien käyttö, tunteiden käsittelyssä tulee valita lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi. Myös varhaiskasvatuksen opettaja pitää tärkeänä tunnetaitoihin liittyvää materiaalia, esimerkiksi tunnekortteja. Vanhemmat olivat tietoisia, että päiväkodissa kirjat ja erilaiset arjen toiminnot, muun muassa Kiva kaveri -ryhmät, ovat osa tunnekasvatusta. Sen lisäksi vanhemmat olivat huomanneet kehollisuuden merkityksen siinä, että lapset olivat oppineet työkaluja rauhoittumiseen. Kehollisuus nousi haastattelussa tavaksi toteuttaa tunnekasvatusta. ”Pohjana tunnekasvatukselle

kasvattajien on hyvä tietää, miten tunteet vaikuttavat ihmisen kehoon ja stressitilaan sekä sen säätelyyn”, kertoi haastateltava.

Nummenmaa (2010) toteaaakin, että tunteiden vähäinen ilmaiseminen voi vaikuttaa kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sekä psyykkisesti että fyysisesti. Tunteiden liiallinen säätely voi vaikuttaa suoranaisesti kuormittavalla tavalla kehon hengitys- ja verenkiertoelimistön toimintaan. Tunteita säätelevät toiminnot, ratkaisukeskeiset ja ennakoivat, ovat terveyttä edistäviä ja niitä tulisi käyttää arjessa. (Nummenmaa, 2010, ss. 159–160) Tämän teorian tukemana voidaan tehdä johtopäätös siitä, että varhaiskasvatuksen opettajan antama merkitys kehollisuudelle osana tunnekasvatusta on tärkeä osa-alue ajatellen tunnekasvatuksen kokonaisvaltaista toteuttamista. Haastateltava totesi myös, että kasvattajien tulee ottaa huomioon lapsen ikätaso ja ymmärtää tilanteiden pedagoginen ydin, jolloin keskustelu voi syventyä tunteiden kautta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vanhemmilla on käsitys tunnekasvatuksen toteutumisesta päiväkodissa lapsilähtöisesti. Vanhempien mukaan lapset huomioidaan tunnekasvatuksessa yksilöllisesti. Yhtenä keinona yksilölliseen huomioon ottamiseen vanhemmat mainitsivat Vahvuusvaris kirjan. Kirjan avulla käsiteltiin niin omia kuin myös kavereiden vahvuuksia. Yksilöllinen tunnekasvatus toteutuu vanhempien mukaan myös vasu-keskusteluissa. Vasu-keskusteluja pidetään paikkana, jossa voidaan kasvattajan kanssa käydä läpi lapsen yksittäisiä tarpeita sekä keinoja arjen sujuvuuteen. Lapsilähtöistä toimintaa voidaan toteuttaa yksilöllisesti, kun kasvattaja tuntee lapset hyvin ja osaa reagoida erilaisiin tilanteisiin.

Koivula (2018) korostaa opinnäytetyössään kasvattajien merkitystä tunnekasvatuksen toteuttajana sekä sitä, että kasvattaja tuntee sen hetkisen lapsiryhmän. Tutkimuksensa tuloksina Koivula esittää muun muassa kasvattajilta vaadittavia ominaisuuksia tunnekasvatuksessa. Näitä ovat luovuus, aito läsnäolo sekä sensitiivisyys. Opinnäytetyön johtopäätöksissä kerrotaan havainnoinnin olevan osa arkea ja aineistossa korostetaan lapsiryhmän tuntemista. (Koivula, 2018, s. 28) Tässä tutkimuksessa vanhempien vastaukset olivat samankaltaisia kuin Koivulan (2018) opinnäytetyössään varhaiskasvattajilta saamat vastaukset. Meidän tutkimuksessamme vanhemmat vastasivat, että päiväkodin henkilökunnalla on ammattitaitoa sekä herkkyyttä toimia tunnekasvattajina. Vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen opettaja pitivät henkilökunnan pysyvyyttä tekijänä, joka lisää lapsituntemusta ja mahdollistaa avoimen vuorovaikutuksen syntymistä kasvatusyhteistyössä. Lapsituntemus mahdollistaa sen, että kasvattajat osaavat lukea lapsia ja ennakoida lapsen käytöstä sosioemotionaalisissa haasteissa.

Vanhemmat kertoivat, että tunnekasvatusta tuetaan erilaisten ryhmätöimintojen avulla päiväkodissa. Vanhemmat pitivät ryhmiä paikkana, jossa lapset saavat harjoitella tunteiden käsittelyä. Kanninen ja Sigfrids (2012) toteavat, että yli 3-vuotias lapsi harjoittelee sosiaalisia ja

vuorovaikutuksellisia taitojaan mieluusti oman ikäisten lasten kanssa. Yli 3-vuotias lapsi kiinnostuu ikätovereidensa toiminnasta. Harjoitellessaan sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja ikäistensä kanssa lapsen itsekäsitys vahvistuu. (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 81) Kiva kaveri -kerho esitettiin vanhempien vastauksissa paikkana, jossa harjoiteltiin kaverisuhteisiin liittyviä taitoja. Myös Kurvinen ym. (2011, s. 56) korostavat vertaissuhteiden merkitystä lapsen sosiaalisen maailman laajentuessa. He tukevat Kannisen ja Sigfridsin (2012) näkemystä siitä, että vertaisryhmissä lapsi oppii erilaisia rooleja ja uusia taitoja.

Tämän teorian tueksi voidaan liittää tunteiden ikätasoinen kehitys 3–5-vuotiailla lapsilla. Tähän kehitysvaiheeseen kuuluu kielen oppiminen noin kolmen vuoden iässä, jolloin lapsen tunnekieli rikastuu. Neljän vuoden iässä lapsi ymmärtää, että tunteet eivät toimi samalla tavalla kaikilla ihmisillä. (Nummenmaa, 2010, s. 174) Vanhemmat olivat tehneet huomioita siitä, että lapset oppivat sekä mallintavat toisiltaan erilaisia tunnetaitoja. Tätä huomiota vanhemmat olivat tarkentaneet esimerkillä, joka kertoo lapsen kyvystä asettua toisen asemaan. Lapsi on kotona käyttänyt ilmaisua ”Miltä susta tuntuis, jos...?”. Tästä esimerkistä syntyi tämän opinnäytetyön nimi. Vanhempien vastauksista voidaan yhteenvetona todeta, että heidän käsityksensä päiväkodissa toteutuvasta tunnekasvatuksesta on laaja. Tunnekasvatusta toteutetaan lapsiryhmän ehdoin monipuolisesti ja laadukkaasti. Vanhemmilla oli käsitys, että lapset ovat saaneet uusia eväitä tunnetaitoihin päiväkodista.

Varhaiskasvatuksen opettajan näkemykset ja vanhempien käsitykset kohtaavat ajatellen päiväkodissa toteutettavaa tunnekasvatusta. Yleisesti ottaen jokaisen kysymyksen kohdalla vastauksista löytyi samanlaisuuksia. Sekä varhaiskasvatuksen opettaja että vanhemmat mainitsivat yhteistyön ja henkilökunnan merkityksen tärkeäksi tunnekasvatuksessa. Samaa sanovat Heinonen ym. (2016) ja toteavat lisäksi, että vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä tulee vallita luottamus, joka mahdollistaa lapsen liittyvien ilojen ja surujen jakamisen puolin sekä toisin. Kun luottamus rakentuu ja syvenee asteittain, myös keskustelujen sisällöt monipuolistuvat. Tavoitteena on, että lapsen elämäntilanne niin kotona kuin päiväkodissa tulee kohdatuksi ja jaetuksi avoimessa keskustelussa. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes, 2016, s. 226) Tämä teoria tukee johtopäätöstä siitä, että varhaiskasvatuksen opettajan ja vanhempien jakama tietämys kotioloista on merkittävä tunnekasvatuksessa. Heinonen ym. (2016, s. 226) toteavat, että kasvatusyhteistyö lähtee aina lapsen tarpeista ja lapsen edun toteutumisesta. Vanhemmilta saatu aineisto learning cafesta tukee kotiolojen tietämyksen merkitystä. Javanaisen (2018) saaman tutkimusaineiston mukaan tunteita näytetään aidommin kotioloissa turvallisessa ympäristössä. Javanaisen tutkimuksessa todetaan myös se, että lapsi toimii samalla tavalla kuin tuttu henkilö, eli toisin sanoen mallintaa aikuisen toimintaa.

Luvussa 5.1 Vanhemmuuden mallit Kokkonen (2017, 90—94) kertoo eri kasvatustyyleistä ja niiden vaikutuksesta lapsen tunne-elämään. Kotoa opitun mallin siivittämänä lapsi on oppinut ”hyväksyttävän” tavan toimia vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Javanaisen (2018, ss. 39—40) tutkimuksessa vanhemmat kertoivat, että eivät kuitenkaan koe tarvitsevänsä mitään erityistä tukea lapsen tunteiden käsittelyyn kotona. Tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuksen opettaja sekä vanhemmat pitivät kotiolojen merkitystä tärkeänä tunnekasvatuksessa. Vastauksista selvisi kuitenkin yhteistyön olevan vähäistä tämänkaltaisina keskusteluina. Pääsääntöisesti keskustelut arjessa käydään lähinnä yleisistä asioista; nukkuiko lapsi ja kuinka lapsi söi. Kuitenkin vanhemmat tiedostavat oman vastuunsa yhteistyölle ja ymmärtävät, että neuvoa tai ohjausta kyllä saa, jos ymmärtää kysyä. Vastaus kohtaa varhaiskasvattajan näkemystä siitä, että keskustelun tulisi lähteä myös vanhemman aloitteesta ja sitä hän varhaiskasvattajana toivoisi.

Verrattaessa varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiä ja vanhempien käsityksiin päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta, ei vastauksista löytynyt suuria eroja. Tämän johtopäätöksen tueksi tiivistimme teema-haastattelusta ja learning cafesta saadut tulokset, jotta pystyimme katsomaan kokonaisuutta sekä teemojen kohtaamista vastaajien välillä. Tutkimuskysymysten tueksi asetetut niin sanotut tukikysymykset muodostivat selkeän kokonaisuuden, ja aineiston vertailu oli helppoa. Jokaista tukikysymystä kohden löytyi samoja teemoja sekä haastattelusta että learning cafesta.

9 POHDINTA

Pohtiessamme tutkimuksen onnistuneisuutta kiinnitimme huomiota seuraaviin asioihin: opinnäytetyön prosessi, eettisyys ja luotettavuus sekä kestävä kehityksen eri näkökulmat. Tutkimuksen edetessä saimme mahdollisia ideoita jatkotutkimuksiin, jotka esitämme tämän luvun lopussa.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö oli pitkä ja melko hidas prosessi. Työstäminen alkoi tammikuussa 2019 ja kesti joulukuuhun 2019 eli noin vuoden verran. Aloittaminen oli suhteellisen helppoa, koska olimme päättäneet tutkimuksen aiheeksi tunnekasvatuksen jo aikaisemmin. Aloimme etsiä aiheesta tehdyistä opinnäytetöistä mahdollisia jatkotutkimuksia. Kun aihe oli rajattu ja yhteistyöpäiväkoti löydetty, alkoi tietoperustan kokoaminen, jota työstimme koko opinnäytetyö prosessin ajan. Ensimmäinen aineistonkeruu tapahtui toukokuussa varhaiskasvatuksen opettajan haastattelulla ja syyskuussa aineistoa kerättiin vanhemmilta learning cafen avulla. Aineiston analysointi oli mielenkiintoisin vaihe, ja johtopäätösten esittäminen oli selkeämpää kuin osasimme odottaa. Koska keräsimme aineistoa kahdella eri tavalla ja kahdelta eri taholta, aineiston käsittelyssä tuli ottaa huomioon useita seikkoja. Yksi näistä oli kysymysten asettelu niin, että

molemmilta vastaajilta saadaan samantyyppisiä vastauksia tutkimuskysymyksiin liittyen. Toinen seikka oli itse pääkysymysten lopullinen muotoilu. Jouduimme jatkuvasti miettimään, mitä sanoja voimme käyttää päätutkimuskysymyksissä, jotta tutkimuksen tavoite saavutetaan. Mielestämme opinnäytetyöprosessi onnistui hyvin. Kuitenkin jälkeen päin ajateltuna, muutamia asioita olisimme voineet tehdä toisin.

Vaikka learning cafe oli toimiva menetelmä vanhempainillassa, siihen sisältyi myös riski vähäisestä osallistujamäärästä. Onneksi yhteistyöpäiväkotipiti meidät ajan tasalla osallistujamäärästä, jolloin saimme mahdollisuuden muokata aineistonkeruun osallistujamäärälle sopivaksi. Mikäli osallistujamäärä olisi ollut enemmän kuin 10 vanhempaa, tulosten esittäminen ja niiden vertailu varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiin olisi voinut olla haastavampaa. Jos vanhempien muodostamia ryhmiä olisi ollut enemmän kuin kaksi, olisi vastauksissa voinut olla hajontaa ja aineiston laajuus näin ollen paljon suurempi. Näin jälkikäteen ajateltuna yhden varhaiskasvatuksen opettajan haastattelun ja kahden vanhempien muodostaman ryhmän avulla saimme tutkimustehtävää ajatellen tarvittavan määrän vastauksia ja niitä oli helppo analysoida. Toinen asia koskien vanhempainiltaa ja learning cafeta oli keskustelujen nauhoittaminen. Tämä ehdotus tuli jälkeenpäin vanhempainillan palautteesta. Keskustelun äänitys olisi tuonut meille analysointiin enemmän syvyyttä ja sisältöä. Toinen vaihtoehto olisi voinut olla tutkijoiden osallistuminen ryhmään kuuntelijan roolissa, jolloin vanhempien kirjoitusten takana oleva merkitys olisi voinut aueta paremmin. Ennen learning cafeta painotimme vastausten kirjoittamisen tärkeyttä niin, että kuka tahansa ymmärtäisi vastauksen merkityksen. Ymmärrämme kuitenkin, että learning cafe on menetelmänä enemmän keskusteleva, jolloin tekstin tuottaminen saattaa jäädä toissijaiseksi. Näistä huomioista riippumatta koemme, että aineisto oli riittävä tutkimuksen tavoitteiden toteutumiseen ja sen myötä tutkimuksen onnistumiseen.

Vilkan (2015) mukaan Eskola ja Suoranta (2002) toteavat tutkimusprosessin luotettavuuden tarkoittavan sitä, että tutkijan tekemät tulkinnot vastaavat tutkittavan käsityksiä. Samassa teoksessa Tuomi ja Sarajärvi (2002) puolestaan toteavat, että tutkimuksen toteuttamista ja luotettavuutta ei voi erottaa toisistaan. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on viime kädessä tutkijalla itsellään ja hänen rehellisyydessään, koska tutkijan teot, valinnat ja ratkaisut ovat arvioinnin kohteena. Tästä syystä tutkijan tulee arvioida luotettavuutta jokaisen vaiheen kohdalla. (Vilka, 2015, ss. 196–197) Institute for work and health (2016) määrittelee luotettavuuden olevan käsite, joka osoittaa onko tutkimus mitannut sitä, mitä sen kuului mitata – esimerkiksi tutkimuskysymykset tulee asetella niin, että ne vastaavat annettuun tutkimustehtävään.

Tutkimuksen luotettavuus pysyi mukana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Koska halusimme tutkia tunnekasvatusta laadullisen tutkimuksen keinoin, tarkastelimme luotettavuutta jokaisessa vaiheessa sekä prosessin sujuvuutta suhteessa päätutkimuskysymyksiin ja tutkimustehtävään. Tutkijan

roolissa teimme kaiken, mitä tulee luotettavuuteen, kuten luvat ja kysymysten muotoilun. Käsittelimme tutkimuksen aineistoa luottamuksellisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan ja sen jälkeen aineisto tuhottiin.

Omalla toiminnallamme oli suuri merkitys opinnäytetyön eettisyydelle. Osa eettisyyden toteutumisesta oli tutkimusluvan pyytäminen sekä päiväkodilta että myös tutkimukseen osallistuneilta. Käsittelimme tutkimuksesta saatua aineistoa eettisesti emmekä antaneet omien ennakkokäsitysten vaikuttaa aineiston analysointiin, vaan tutkimme aineistoa objektiivisesti. Vaikka käsittelimme tutkimuksen luotettavuutta jo aikaisemmassa kappaleessa, pidämme sitä myös osana tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimuksen eettisyyteen perustuen keräsimme tutkimukseen osallistuneilta ainoastaan tutkimukseen tarvittavat tiedot, emmekä esimerkiksi kysyneet henkilötietoja tutkimukseen osallistuneilta. Samalla tavoin toimimme myös yhteistyöpäiväkodin suhteen, emmekä tästä syystä kerro tarkemmin päiväkodista.

Pyrimme säilyttämään lähdekriittisyyden koko opinnäytetyöprosessin ajan. Käytimme opinnäytetyössä mahdollisimman uusia ja monipuolisia lähteitä niin kirjoista kuin internetsivustoiltakin. Ajankohtaisuudesta kertoo myös opinnäytetyössä käytetty artikkeli. Haasteeksi osoittautui internetsivustojen luotettavuuden arviointi ajatellen tieteellisen tekstin määritelmiä.

Kestävän kehityksen näkökulmasta tutkimuksemme aihe on niin taloudellinen, sosiaalinen kuin kulttuurillinen. Tunnekasvatusta voidaan pitää ylisukupolvisena kestävän kehityksen näkökulmasta. Käytämme Kestävän kehityksen- osiossa apuna Peda.netin (Peda.net, n.d.) tekemää koontia, jossa osa-alueet on jaettu ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriin kestävyys. Taloudelliseen kestävyys näkökulmasta tunnetaitoihin ja -kasvatukseen panostaminen edistää yhteiskunnan talouteen vaikuttamista. Kun ihmisellä on hyvät tunne- ja sosiaalisemotionaaliset taidot, hän pystyy ajattelemaan oman toimintansa vaikutusta myös kulutustottumuksiin ja talousjärjestelmään. Ihminen, jolla on hyvät tunnetaidot, edistää toiminnallaan sosiaalisesti kestävä kehitystä sen kaikilla osa-alueilla. Sosiaalisesti kestävä toiminta edistää tasa-arvoista osallisuutta ja toimintaa yhteiskunnassa, kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ennalta ehkäisee sosiaalisesti epätasa-arvoa. Sosiaalisesti kestävä toiminnalla puututaan ja ennaltaehkäistään tunnekasvatuksen haasteiden ylisukupolvisuutta. Kulttuurisesti tunnetaidot vaikuttavat kyseisen yhteiskunnan toimintaan. Ne edistävät yhteiskunnan normien toteutumista sekä perinteiden ja tapojen vaalimista. Tunnetaitoja pidetään ylisukupolvisena, mutta tunnetaitoihin vaikuttaa vahvasti myös kulttuuri. Se, miten tunteita näytetään yhteiskunnassa, toimii jatkumona tavalle toteuttaa kulttuuria.

Jatkotutkimuksena olisi hyvä selvittää, miten yhteistyötä vanhempien ja päiväkodin välillä voitaisiin toteuttaa luontevammin ajatellen lasten tunnekasvatusta. Tällainen tutkimus voisi löytää keinoja vanhempien

osallistamiselle päiväkodin toimintaan. Keräsimmekin vanhemmilta palautteet learning cafen lopuksi, ja palautteista yllätykseksi nousi se, että vanhemmat pitivät toiminnallisesta vanhempainillasta. Vanhemmat mainitsivat palautteessa, että learning cafe oli toimiva menetelmä etenkin vertaistuen näkökulmasta. Ryhmätyöskentely koettiin myös antoisaksi. Vanhemmat totesivat, että monesti vanhempainillassa vanhemmat toimivat vain kuuntelijan roolissa eikä tällöin välttämättä ole tarpeeksi aikaa keskustelulle. Nyt vanhemmat sanoivat, että oli mukavaa jakaa kokemuksia, esimerkkejä ja ajatuksia tunnekasvatuksesta toisten vanhempien kanssa. Palautteissa tuli ilmi myös, että jollekin vanhemmalle käsite ”tunnekasvatus” ei ollut tuttu mistään aiemmasta kontekstista, kun taas joku toinen vanhempi kertoi tunnekasvatuksen olevan tuttu oman työnsä kautta. Vanhemmat kuitenkin mainitsivat selkeästi kysyttäessä, mitä uutta sait omaan vanhemmuuteesi tämän tunnetaitohetken kautta, että tunteiden sanoittamisen tärkeys tulee jokaisen muistaa arjessa.

Palautelomakkeessa positiivinen yllätys oli myös se, että vanhemmat olisivat halunneet kuulla lisää, kuinka tunnekasvatusta toteutetaan päiväkodissa. Vanhemmat esittivät myös toiveen, että lasten ”päiväraporteissa” voitaisiin puhua lapsen kaveri- ja tunnetaidoista enemmän. Palautteissa tuli kuitenkin ilmi, että mikäli päiväkotikokemus oli vielä lyhyt, niin aiheesta keskustelu tuntui vaikealta. Myös päiväkodin henkilökuntaa olisi toivottu aktiivisemmin osallistuvan vanhempainiltaan ja toiveena oli, että heidän kanssaan olisi ollut mahdollisuus vuoropuhelulle. Palaute oli hyvä ajatellen tulevia vanhempainiltoja, mutta kuitenkin tässä vanhempainillassa päiväkodin rooli oli sovitusti olla sivummalla. Yhdessä lomakkeessa tuotiin esiin myös oma havaintomme siitä, että olisimme saaneet laajempia vastauksia, jos olisimme itse olleet pöydissä kuuntelijan/havainnoijan roolissa. Aiheena tunnekasvatus todettiin kuitenkin ajatuksia herättäväksi ja mielenkiintoiseksi. Tunnekasvatus koettiin hyvin positiivisena teemana, ja se tuli tutuksi myös vanhemmille, joille käsite ei ollut ennestään tuttu. Tekemämme ”tietoisku” koettiin myös hyvänä pohjana learning cafe -keskustelulle.

Vanhempien palautteen myötä kehittämisideoiksi pohdimmekin sitä, että vanhempainilloissa sekä päiväkodin arjessa vanhempia voitaisiin osallistaa enemmän osaksi toimintaa. Learning cafe koettiin onnistuneeksi tavaksi järjestää vanhempainilta, joten muitakin keinoja voitaisiin kokeilla sekä pohtia antaisivatko ne erilaisen merkityksen toimintaan. Arkeen jatkokehittämisideaksi voisi pohtia erilaisia toimintoja, jotka osallistaisivat vanhempia päiväkodin arkeen esimerkiksi lasta hakiessa. Aito kiinnostus tunnekasvatuksen yllätti myös meidät tutkijat. Ennen tutkimusta pohdimme juuri henkilökunnan vaihtuvuutta ja päiväkodissa olevaa kiirettä haasteina tunnekasvatuksen toteutumisessa. Kehittämisideana voidaan esittää myös myös vanhemmille suunnattu lomake, jossa olisi tietoa tunnekasvatuksesta, miten sitä toteutetaan kyseisessä päiväkodissa sekä vanhemmille kysymyksiä liittyen lapsen kotiarjessa tapahtuvaan tunnekasvatukseen. Lomakkeiden tietoa voitaisiin hyödyntää suunniteltaessa toimintaa

päiväkodissa, ja koko päiväkodin henkilökunta olisi lomakkeen antaman tiedon myötä tietoinen lapsen arjesta kotona. Näin tieto siirtyisi myös helposti uudelle varhaiskasvattajalle. Lomakkeen voisi lähettää vanhemmille useamman kerran vuoden aikana, mikäli se koettaisiin tarpeelliseksi. Se voisi olla myös toimiva keino tiedonsiirtoon, mikäli keskustelun avaaminen vaikeista asioista tuntuu arjessa vaikealta. Monesti suomalaisessa kulttuurissa tunteista puhuminen koetaan vaikeaksi eikä niistä välttämättä julkisesti edes haluta puhua. Kirjoittaminen voidaan mieltää helpommaksi tavaksi käydä läpi tunteita. Lomakkeella voitaisiin selvittää myös tarve ja ajankohtaisuus lapsen henkilökohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelulle.

Toivomme, että opinnäytetyömme tuottaa lukijalle uutta tietoa ja sitä kautta kiinnostusta tunnekasvatukseen. Uskomme, että tutkimusta voidaan jatkossa hyödyntää sekä työelämässä että opiskelujen aikana. Vanhempien antamat käsitykset tuovat tutkimukselle myös painoarvoa, jota voidaan hyödyntää lapsiperheiden arjessa päiväkodissa ja kotona.

LÄHTEET

Aatos. (n.d.). Lapsen tunnesäätelyn kehitys. *Aatos klinikka*. Haettu 17.10.2019 osoitteesta <https://aatosklinikka.fi/lapsen-tunnesaatelyn-kehitys/>

Ahonen, L. (2017). Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Cacciatore, R. (2007). *Aggression portaat*. Helsinki: Väestöliitto.

Eerola, P. & Pirskanen, H. (2018). *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, ss. 27–51.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alijoki, A. & Pihlaja, P. (2016). Lähtökohtana emotionaalisesti hyvä ympäristö. Teoksessa E. Hujala, L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, ss. 268-269.

Helenius, A. & Lummelahti, L. (2018). *Varhaiskasvatus - perusteita*. Kustantaja: Books on Demand.

Innokylä. (2016). Learning cafe eli oppimiskahvila. Haettu 1.7.2019 osoitteesta <https://www.innokyla.fi/web/malli2825539>

Institute for work & health. (2016). Validity and reliability. Haettu 14.11.2019 osoitteesta <https://www.iwh.on.ca/what-researchers-mean-by/validity-and-reliability>

Jalovaara, E. (2009). *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa*. Tampere: Pilot-kustannus Oy.

Javanainen, J. (2018). *Vanhemmat tunnekasvatuksen tukena*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Haettu 23.9.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201804174854>

Kananen, J. (2010). Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). *Tunne minut! – Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kauppila, E. (2018). Huomaa hetki perheessä – Vanhemman tunnetaito-kirja. Helsinki: Viisas elämä Oy.

Kirvesoja, U.-M. (2013). Luokanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia tunnekasvatuksesta koulussa ja osana opetussuunnitelmaa. Pro gradu- tutkielma. Luokanopettajakoulutus. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Haettu 23.9.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201304251504>

Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, ss. 73-87.

Koivula, M. (2018). *Tuntosarvet esillä – Tunnetaitojen tukeminen 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 23.9.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018112718694>

Kokkonen, M. (2017). Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet – Opi tunteiden säätelyn taito. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kullberg, T. & Peltonen, A. (2000). *Tunnemuksu – tunnetaitoja perheille ja kasvattajille*. Helsinki: Kirjapaja.

Kurvinen, A., Neuvonen, S., Sivén, T., Vartiainen, J., Vihunen, R. & Vilén, M. (2011). *Lapsuus. Erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOYpro oy.

Larmo, A. (2010). Mentalisaatio – kyky pitää mieli mielessä. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 2010;126(6):616-22. Haettu 30.3.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2010/6/duo98674>

Mielenterveystalo. (n.d.). Mielenterveyden vahvistaminen – tunteet haltuun. Haettu 1.4.2019 osoitteesta https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx

MIELI - Suomen mielenterveysseura ry. (n.d.). Tunnetaitojen perusteet. Haettu 30.3.2019 osoitteesta <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/tunnetaidot/tunnetaitojen-perusteet>

Nummenmaa, L. (2010). *Tunteiden psykologia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nyyti. (2016). Temperamentti vaikuttaa siihen, miten reagoit. Haettu 2.4.2019 osoitteesta <https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi-elamantaitoa/tunne-itsesi/ymmarra-omaa-temperamenttiasi/>

Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Määräykset ja ohjeet 2018: 3a. Haettu 15.10.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus. (2019). *Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman ohjeistus*. Haettu 14.11.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lapsen-varhaiskasvatussuunnitelman-ohjeistus_0.pdf

Peda.net. (n.d.) *Kestävän kehityksen osa-alueet*. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://peda.net/jko/kko/kest%C3%A4v%C3%A4-kehitys/kipin%C3%A4%C3%A4-kaikille/mokk/kko>

Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvaara (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, ss. 111–128.

Pujola, M., Salo, S. & Pyykkönen, N. (2015). Mentalisaatio ihmistä suojaavana tekijänä. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 2015;131(11):1050-7. Haettu 30.3.2019 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2015/11/duo12278>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Litterointi. KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Haettu 14.11.2019 osoitteesta https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Sadeniemi, M., Häkkinen, M., Koivisto, M., Ryhänen, T. & Tsokkinen, A. (2019). *Viisas mieli – Opas tunnesäätelyvaikeuksista kärsiville*. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Suomen mielenterveysseura ry. (n.d.). Opettajan taustatieto – empatiataidot. Haettu 2.4.2019 osoitteesta https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/8_luokka_4_empatia_taidot.pdf

Terävä, H. (2018). Äiti räyhää ja isä piilottaa pelkonsa – monien vanhempien tunnetaidot ovat hukassa ja malli periytyy lapsille. *Yle Uutiset*. Haettu 30.3.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10180153>

Tevere (n.d). Oppimiskahvila (Learning cafe® Business Arena Oy). Haettu 1.7.2019 osoitteesta <https://tevere.fi/menetelmat/oppimiskahvila-learning-cafe-business-arena-oy/>

Tunne ja taida. (2019a). Tunnetaidot ovat hyvinvointitaitoja. Haettu 2.4.2019 osoitteesta <https://tunnejataida.fi/tunnetaidot/tunnetaidot-ovat-hyvinvointitaitoja/>

Tunne ja taida. (2019b). Perustunteet. Haettu 17.10.2019 osoitteesta <https://tunnejataida.fi/tunnetaidot/perustunteet/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 2. painos. Helsinki: Tammi.

Turunen, K. (2004). *Tunne-elämä*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Unicef. (n.d.) Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Haettu 30.6.2019 osoitteesta <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Varhaiskasvatustilaki 540/2018. Haettu 15.7.2019 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Viinikka, A. (2014). *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Tampere: Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2014.

Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto. (2019a). Kehotunnekasvatus. Haettu 17.10.2019 osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pien-ten-lasten-vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/

Väestöliitto. (2019b). Tunnetaidot. Haettu 17.10.2019 osoitteesta https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pien-ten-lasten-vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kehotunnekasvatus/tunnetaidot/

Kutsu vanhempainiltaan

TERVETULOA MUKAAN TUNNEKASVATUKSEN TÄYTEISEEN VANHEMPAINILTAAN!

Tämä on kutsu vanhempainiltaan, jonka aikana kerätään aineistoa opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia Teidän vanhempien kokemuksia koskien lapsenne saamaa tunnekasvatusta päiväkodissa ja peilata niitä ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan näkemyksiin.

Aloitamme rennon illan kahvitelulla ja samalla pidämme pienen "tietoiskun" yleisesti tunnetaidoista/-kasvatuksesta. Itse aineistonkeruu tapahtuu pienissä ryhmissä erilaisia pisteitä kierrellen. Pisteissä on tarkoitus keskustella vapaasti tunnekasvatuksen erilaisista teemoista. Tätä menetelmää kutsutaan Learning cafeksi.

Olisimme todella kiitollisia, jos pääsisit osallistumaan vanhempainiltaan ja samalla kehittämään lapsesi päiväkotiryhmän tunnekasvatusta! 😊

Ystävällisin terveisin,

Anniina Kekomäki, Lotta Lummaa & päiväkodin henkilökunta

ARVOISA VANHEMPI!

Tervetuloa Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijoiden järjestämään vanhempainiltaan. Illan teemana on tunnekasvatus.

PAIKKA:
Päiväkoti

PÄIVÄMÄÄRÄ:
Keskiviikko 11.9.

AIKA:
18-19:30

ILLAN JÄRJESTÄVÄT
SOSIONOMIOPISEKELIJAT:

- ANNIINA KEKOMÄKI
- LOTTA LUMMAA

MIKÄLI SINULLE HERÄSI
KYSYMYSLÄ, VOIT LAITTA
MEILLE S-POSTIA.
ETUNIMI.SUKUNIMI@STUDENT.HAMK.FI

Palautelomake vanhemmille

PALAUTELOMAKE

Vanhempainilta ke 11.9. klo 18-19:30

Tässä vielä pari kohtaa, johon toivoisimme sinun vastaavan!

Mitä uutta sait omaan vanhemmuuteesi ja arkeen tämän tunnetaitohetken kautta?

Risut & Ruusut, vapaa sana

Kiitos osallistumisesta ja aktiivisesta keskustelusta!

Ystävällisen terveisin,
Anniina Kekomäki & Lotta Lummaa

Suostumuslomake

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

Annan suostumukseni siihen, että toiminnasta ja minusta kerättyjä tietoja käytetään Hämeen ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön:

Opinnäytetyön aihe ja arvioitu valmistumisajankohta:

3-5- vuotiaiden lasten vanhempien kokemus ja varhaiskasvatuksen opettajan näkemys päiväkodissa toteutettavasta tunnekasvatuksesta.

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisajankohta joulukuu 2019.

Opinnäytetyön tekijät:

Anniina Kekomäki & Lotta Lummaa

Opinnäytetyön ohjaaja:

Mari Korhonen

Olen selvillä, että minuun liittyviä tietoja käsitellään anonymisti, luottamuksellisesti ja ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Opinnäytetyöhön liittyvään toimintaan ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voin halutessani keskeyttää osallistumiseni milloin vain ilman selitystä.

____/____ 20____
Opinnäytetyöhön osallistujan allekirjoitus

Aineistonkeruussa käytetyt tukikysymykset

Varhaiskasvatustajalle esitetyt tukikysymykset:

- Miten päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta?
- Millä tavoin jokaisen lapsen erilaiset tarpeet huomioidaan tasapuolisesti tunnetaitojen opettelussa päiväkodissa?
- Löytyykö varhaiskasvatustajien henkilökunnalta herkkyyttä tunnistaa ja tukea lapsia, joilla on sosiaalis-emotionaalisia haasteita? Miten?
- Millaista tietoa ja ohjausta annatte tunnekasvatukseen kotona ja siellä ilmeneviin mahdollisiin haasteisiin? (aggressiivisuus, erityisherät lapset, haasteet esimerkiksi syömisessä tai nukkumisessa)
- Millaisia uusia tunnetaitoja lapset oppivat, esimerkiksi tunteiden ilmaisemisessa ja/tai nimeämisessä?
- Kuinka tärkeää päiväkodin henkilökunnan on tietää lapsen kotiloista? Millaisen merkityksen se antaa tunnekasvatukseen?

Vanhemmille esitetyt tukikysymykset:

- Mitä tiedät päiväkodissa tapahtuvasta tunnekasvatuksesta?
- Millä tavoin lapsesi tarpeet huomioidaan tunnetaitojen opettelussa päiväkodissa?
- Löytyykö varhaiskasvatustajilta herkkyyttä tunnistaa ja tukea lapsia, joilla on sosiaalis-emotionaalisia haasteita? Miten?
- Millaista tietoa ja ohjausta saat tunnekasvatukseen kotona ja siellä ilmeneviin mahdollisiin haasteisiin? (aggressiivisuus, erityisherät lapset, haasteet esimerkiksi syömisessä tai nukkumisessa)
- Millaisia uusia tunnetaitoja lapsesi on oppinut, esimerkiksi tunteiden ilmaisemisessa ja/tai nimeämisessä? (Päiväkodissa opitut tunteet viimeisen kuluneen vuoden aikana.)
- Kuinka tärkeää päiväkodin henkilökunnan on tietää lapsen kotiloista? Millaisen merkityksen se antaa tunnekasvatukseen?